

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 47.

Torsdagen den 2 maj, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 26 nästlidna april.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagav, att herrar Persson i Tällberg och Gustafsson i Örebro denna dag intagit sina platser i kammaren.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen, nr 355, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre musiksergeanten Gustaf Adolf Blomqvist;

till statsutskottet propositionerna:

nr 361, angående tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén; och

nr 367, angående inköp av lastautomobiler för arméns räkning m. m.;

till lagutskottet propositionen, nr 377, med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning;

till statsutskottet propositionen, nr 362, angående tillfällig löneförbättring åt viss personal vid marinen;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 357, angående inrättande av en dräneringsfond m. m.;

nr 366, angående försäljning till aktiebolaget Difosfat av visst område av kronoparken nr 5 i Gällivare socken av Norrbottens län;

nr 371, angående tillfällig löneförbättring åt lärare vid lantmannaskolor och lanthushållsskolor;

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 47.

nr 372, angående nedsättning i beloppet av viss kronan tillkommande fordran av Gustaf Elf; och

nr 376, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 363, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 17 § 5 mom. i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 364, angående restitution av erlagd tull för en postföraren Jens Tangen från Norge tillhörig automobil; och

nr 365, angående bidrag till tullstatens enskilda pensionsinrättning;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 368, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning; och

nr 369, med förslag till förordning angående försäljning av pilsner m. m.; samt

till lagutskottet propositionen, nr 375, med förslag till lag angående villkorlig straffdom m. m.

§ 4.

Herr *Thores* på kammarens bord liggande motion nr 400, som nu föredrogs, remitterades till statsutskottet.

§ 5.

Vidare föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 33—35, lagutskottets utlåtanden nr 51 och 52 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.

§ 6.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 378, angående ersättning till korpralen J. E. Normans änka Agnes Cecilia Norman och makarnas tre minderåriga barn;

nr 373, angående anslag till rikets allmänna kartverk; och

nr 379, angående förhöjt utflyttningsunderstöd inom de ovan odlingsgränsen belägna delarna av Västerbottens län.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 7.

Ang. självständiga småbrukshemman å statens mark.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 59, i anledning av väckt motion om anslag till anordnande å statens mark av självständiga småbrukshemman med längre tids tryggad besittningsrätt; och yttrade därvid

Herr V e n n e r s t r ö m: Herr talman! Den motion, som här föreligger, avser anläggandet i större omfattning av kolonat å statens egna domäner. Jag har tänkt mig en ökning av de statliga kolonier, som skulle utgöra självständiga småbrukshemman, upplåtna med tryggad besittningsrätt och med full garanti för brukaren att njuta frukterna av sitt arbete. Jag har för den sakens skull yrkat på ett visst anslag, som skulle utgå till anläggningar av sådana statliga kolonat.

Ang. självständiga småbrukshemman å statens mark.
(Forts.)

Nu har utskottet yrkat avslag å motionen i fråga, icke med hänsyn till principiella betänkligheter mot förslaget, utan snarare med understrykande av tankegången i motionen. Utskottet har ju understrukit, att frågan om åstadkommande av en planmässig kolonisation av kronans domäner i såväl norra som södra och mellersta Sverige synes utskottet vara synnerligen beaktansvärd. Anledningen till avstyrkandet ligger däri, att det finnes tillsatt en särskild kommission, den s. k. kronolägenhetskommissionen, som har att handlägga och utreda hithörande spörsmål.

Nu har utskottet satt sig i förbindelse med kommissionen i fråga och inhämtat, att densamma utarbetat ett utkast till lag angående besittningsrätt under obegränsad tid å kronojord och även annan publik jord och att utkastet för närvarande är under omarbetning samt att utredningen, enligt de sakkunnigas uppgift, kommer att kunna slutföras under loppet av år 1918.

Jag vill medge, att då saken ligger på det sättet, finnes det skäl för utskottet att ställa sig som skett gentemot motionen i fråga. Man måste erkänna, att då frågan ligger så väl till från utredningskommissionens sida, detta utgör ett skäl för att man må kunna vänta och avvakta tiden, till dess denna utredning inom en snar framtid verkligen föreligger.

Jag vill här taga fasta på denna uppgift från kommissionens sida och understryka synnerligen kraftigt, att utredningen skall föreligga fullt färdig redan under loppet av 1918. Jag vill därjämte uttala den bestämda förhoppningen, att Kungl. Maj:t snarast möjligt skall lägga utredningen till grundval för en kungl. proposition. Jag vill uttala den bestämda förvissningen, att utredningen skall föreligga i år och att Kungl. Maj:t redan nästa år må framlägga utredningsresultatet i form av en kungl. proposition så att alltså riksdagen med ett avslag nu i år icke uppskjuter frågans slutförande längre än till nästkommande års riksdag.

Under uttalande, som sagt, av denna förhoppning och i förvissning om, att regeringen snarligen lägger fram frågan i hela dess vidd, och under betonande av nödvändigheten — något som kristiden har lärt oss — att snarast möjligt effektiva åtgärder vidtagas i fråga om landets kolonisering, icke minst statsmarkens kolonisering, vill jag för tillfället inskränka mig till det nu sagda och icke framställa något yrkande vid denna motions handläggning.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 8.

Vid nu skedd föredragning av andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående meddelande av viss föreskrift i fråga om undervisningen av mindre begåvade barn, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 9.

Ang. socker-
skatten.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker dels ock två i samma ämne väckta motioner.

I särskilda inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet remitterade motioner, nämligen nr 49 i första kammaren av friherre *Fleming* och nr 135 i andra kammaren av herr *Andersson* i Knäppinge *m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen måtte besluta, att Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag finge för socker, avverkat vid någon av bolagets fabriker i Lidköping, Linköping och Mörbylånga, åtnjuta en fortsatt skattelindring av 4 öre för kilo till fritt bruk utlämnat socker under en tid av fem år, räknat från den 1 januari 1919.

I sistnämnda motion hade därjämte yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Konungen anhålla, det Kungl. Maj:t behagade vidtaga sådan åtgärd, att ersättning för den ekonomiska förlust, som nämnda bolag åsamkats, därigenom att dess under krigsåren ökade produktionskostnader icke täckts av det av Kungl. Maj:t fastställda sockerpriset, måtte bolaget beredas.

Sedermera hade i en den 22 mars 1918 dagtecknad, jämväl till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 240, Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition samt ovanberörda motioner måtte antaga följande förslag till

Förordning

om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker.

1. För allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i denna förordning närmare bestämmes, vid sockrets

utlämnande till fritt bruk erläggas skatt med 16 öre för varje kilogram. För det socker, som vid Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolags råsockerfabriker i Östergötland och Västergötland samt på Öland tillverkas av betor, odlade annorledes än i Skåne, Halland och Blekinge samt på Gottland, och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, utgår dock skatten under tiden till 1921 års utgång med 12 öre för varje kilogram; ägande Kungl. Maj:t att meddela erforderliga kontrollföreskrifter.

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

För socker, som till riket införes, skall därjämte erläggas tull enligt tulltaxan.

2. Till socker räknas ej honung, stärkelsesocker (glykos) och maltsocker (maltos) samt ej heller sirap eller melass, i vilka sockerhalten är mindre än sjuttio procent av torrs substansens vikt.

Sockerhalten utrönes genom direkt polarisation därest icke kontrollstyrelsen på framställning av tillverkaren förordnar, att sockerhalten skall bestämmas genom fullständigare kemisk analys.

3. För socker, som enligt de föreskrifter, Kungl. Maj:t vill meddela, gjorts till förtäring av människor obrukbart (denaturerats), erläggas ej skatt.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1919.

2) att friherre *Flemings* motion, nr 49 i första kammaren, samt herr *Anderssons* i Knäppinge *m. fl.* motion, nr 135 i andra kammaren, den senare motionen i vad den sammanföle med den förra, måtte anses besvarade genom vad under 1) hemställts; samt

3) att herr *Anderssons* i Knäppinge *m. fl.* nyssberörda motion i övrigt ej måtte föranleda någon riksdagens vidare åtgärd.

Det av utskottet i punkten 1) framlagda författningsförslaget överensstämde med Kungl. Maj:ts utom beträffande skattesatsen för socker, som vid Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolags fabriker tillverkades av betor från Blekinge, vilken skattesats av Kungl. Maj:t ansetts böra bestämmas till den lägre eller 12 öre för varje kilogram.

Vid betänkandet var fogad reservation av friherre *Fleming*, med vilken herr *Lyckholm* instämt och som anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag, men ansett, att den lägre skattesatsen borde tillämpas för socker, som vid Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolags fabriker tillverkades av betor, förutom från de i propositionen omnämnda trakterna, även från Gottland, samt föreslagit härav föranledd ändring i utskottets hemställan.

Sedan utskottets hemställan föredragits, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Andersson* i Knäppinge, som yttrade: Herr talman! I denna fråga finner jag mig föranlåten att säga några ord med hänsyn till det slut, vartill bevillningsutskottet här kommit.

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Bevillningsutskottet har på grund av de sakkunnigas utlåtande kommit till den uppfattningen, att det är nödvändigt att fråntaga en viss del av de trakter, som odla sockerbetor till mellansvenska fabriker, den skattelindring, som de egentligen skulle ha och som de för närvarande även åtnjuta. Det gäller icke här egentligen någon fråga av så stor ekonomisk räckvidd, men den är dock, enligt mitt förmenande, av väsentligt stor betydelse för de trakter, där denna odling bedrivs. Dessa trakter äro, såsom vi veta, en viss del av Gottlands ostkust, nämligen trakterna kring När och Ljugarn, ävensom en del områden i Blekinge, nämligen trakten kring Jämjöslätt. Dessa trakter äro så belägna i förhållande till de stora sockerfabrikerna, att det är mycket svårt att dit kunna leverera några betor. Ett indragande av rätten till skattelindring för dessa orter skulle sålunda, enligt mitt förmenande, vara alldeles detsamma som att avskryva sockerbetsodlingen och göra denna ännu mindre, än vad den nu är.

Det har således, som sagt, den betydelsen, att det kommer att minska sockerbetsarealerna inom landet och således även de blivande sockertillgångarna. Om vi på kartan se på förutnämnda trakt omkring När och Ljugarn på Gottland, finna vi, att den är belägen omkring en och en halv å två mil till järnväg och att det sedan är tre å fyra mil, jag kan icke säga bestämt hur mycket, till Roma sockerfabrik. Här har man således att räkna med avgifter för transport och det besvär, som i detta fall måste uppstå. Om nu detta förslag antages, blir det omöjligt att där kunna fortsätta med betodlingen, utan den måste inhiberas eller åtminstone väsentligen inskränkas. Om betodlarna däremot få såsom hittills köra ned sina betor till hamnen och där lasta dem på prämar och fartyg, som sedan gå närmaste vägen över till Mörbylånga och sockerfabriken därstädes, har man utsikt till, att odlingen skall kunna fortfarande äga rum.

Ett beslut i överensstämmelse med föreliggande förslag skulle alltså egentligen innebära en nedsättning av sockerfabrikationen. Och på samma sätt förhåller det sig, om vi se på förhållandena i trakten omkring Jämjöslätt, där man jämväl odlar betor, som gå till fabriken i Mörbylånga, eftersom de ha väsentligt mycket längre till Karls-hamnsfabriken än till förstnämnda sockerfabrik. Det är således, av stor betydelse, att betodling fortfarande kan äga rum på dessa orter.

Det bevisas också av den överenskommelse, som träffats mellan fabriker, att det praktiskt sett är bäst att ha det ordnat så, som nu äger rum. Fabriker ha gjort en överenskommelse sins emellan angående var sina olika odlingsdistrikt, och jag har här avskrifter av sådana överenskommelser, som blivit träffade. Jag har här sålunda ett brev, som är dagtecknat den 24 januari 1912 och undertecknat av direktören för de svenska sockerfabriker Wilhelm Westrup samt ställt till direktören för sockerfabriken i Mörbylånga, och där heter det bland annat: »Utöver protokollsutdraget ber jag att sålunda få bekräfta överenskommelsen, att det skall stå Ölandsfabriken t. v. fritt att inköpa betor från Nars socken å Gottland och utforsla dem

över Nårs gamla hamn eller Kapelludden, ävensom att beträffande Blekinge sockerfabriken i Mörbylånga ensam skulle uppköpa betor från Jämjöslätt station eller öster därom. Jag är sålunda till alla delar fullt enig med Eder och i full överensstämmelse med vara avtal vid vårt sammanträffande.» Detta är bekräftat av styrelsen för Svenska Sockerfabriks Aktiebolaget i Stockholm den 2, 3 och 4 april 1913. En paragraf i det då förda protokollet är av följande lydelse: »Herr Westrup anmälde, att han i enlighet med styrelsens uppdrag fört underhandlingar med fabriksförvaltningen vid råsockerfabriken i Mörbylånga angående ömsesidig överenskommelse om inköpen av vitbetor till nämnda fabrik och till fabriken i Karlshamn. Därvid hade överenskommit, att på Gottland Mörbylångafabriken skulle få taga vitbetor från Katthammar och Ljugarn ävensom från Nårs socken med utforsling av betorna över Nårs gamla hamn eller Kapelludden, men eljest icke på Gottland, samt i Blekinge från järnvägsstationen Jämjöslätt och stationerna öster därom, dock med rätt att även taga betor från Vedeby gård pr Lyckeby.» Detta har sedan ytterligare bekräftats den 30 april 1918, enligt vad som framgår av en skrivelse från direktören i Mellersta Sveriges Sockerfabriks Aktiebolag, där det heter: »Vi hava från vår fabriks början mottagit betorna från Katthammarsvik- och Ljugarndistriktet, vilka på grund av avlägsenheten från järnväg äro värdelösa för Romafabriken. Den av Svenska Sockerfabriks Aktiebolaget för vår fabrik medgivna odlingen i Nårs socken, kom aldrig till stånd, emedan hamnfrågan vid När ej kunde ordnas» o. s. v.

Det synes alltså, att en fortsatt betodling på Gottland och i Blekinge är i full överensstämmelse med det avtal, som ingåtts mellan sockerfabriken i Mörbylånga och Svenska Sockerfabriks Aktiebolaget. Dessa båda parter ha varit fullt ense om, att saken bäst ordnades på sätt, som överenskommit. Om nu riksdagen med sitt beslut skulle göra så, att denna överenskommelse upphävdes, skulle, såsom jag förut sade, därav följa, att betodlingen i dessa orter komme att avtaga och sockerproduktionen inom landet alltså att minskas. Något sådant anser jag emellertid icke vara riktigt, utan vill för min del instämma i den reservation, som här är avgiven av friherre Fleming m. fl. Det är alldeles nödvändigt enligt mitt förmenande, att riksdagen går med på, att den skattelindring, som hittills gällt för de mellansvenska sockerfabrikerna, allt fortfarande må äga bestånd under så lång tid framåt, som bevillningsutskottet förut gått med på, eller tre år. Jag skall nu icke yrka något annat i detta hänseende och kan känna mig nöjd med det förslag, som utskottet i övrigt kommit till. Jag vill således icke hålla på de övriga krav, som vi framställt i vår motion. Men att förutnämnda yrkande bifalles, anser jag vara för sockerproduktionen i sin helhet och den blivande sockertillgången inom landet alldeles nödvändigt.

Med anledning av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av friherre Fleming m. fl.

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

Vidare anförde:

Herr J o n s s o n i Hökhult: Herr talman! Jag är icke hemma i förhållandena vare sig på Gottland eller i Blekinge och har ingen personlig kännedom om, hur där förhåller sig i nu förevarande hänseende, men enligt de upplysningar, som lämnats i utskottet och vilka sades härstamma från ganska tillförlitligt håll, skulle det vara lika fördelaktiga transportmöjligheter från dessa orter till fabriken i Karlshamn som till någon annan sockerfabrik. Den föregående ärade talaren uppläste här ett brev, och även företeddes ett brev som också upplästes i utskottet, ifrån en direktör vid sockerbolaget i Blekinge, däri han berättade, att transportförhållandena till Karlshamn vore mycket lämpliga, till och med ännu bättre än på andra håll. Enligt denna direktörs uppgift skulle också behovet för Karlshamnsfabriken vara ganska stort, och det kunde annars hända, att denna fabrik icke fick så mycket betor, att den kunde upprätthålla verksamheten, och det var på dessa grunder, som utskottet också egentligen har stött sitt förslag, till vilket jag skall be att få yrka bifall.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman! I anledning av vad den siste talaren anført skall jag be att få säga några ord.

Det är tydligt, att man ofta nödgas omreglera de olika fabriker-
nas betområden. Det beror därpå, att ett främmande bolags fabrik går in på ett annats område, och då uppstå tvister, som man slutligen får försöka reda ut genom avtal. Riktigheten av detta har också nyss påpekats av talaren från Öland. Ofta bruka alltså sådana regleringar förekomma. Nu talar jag visst inte för svenska sockerfabriksaktiebolagets räkning, ty det är icke så synnerligen stora områden det här gäller, men jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på, att det är illojalt att lägga en ny fabrik i östra Skåne, där sockerfabriken i Köpinge hittills tagit sina betor, och varifrån Karlshamnsfabriken också tidigare fått betor. Skall nu Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag lägga en fabrik där nere, kommer den att taga i anspråk ett betodlingsdistrikt, som av Svenska sockerfabriksaktiebolaget redan blivit uppdelat och utvecklat. Det är således inte någon ny areal, som här skulle åstadkommas, det är inte fråga om någon ny produktion av socker, utan blott ett överförande av gammal odling till en ny fabrik. Men i nu föreliggande fall gäller det kanske mindre denna ort än orterna uppe i Blekinge, och då jag nu uttalar, att svenska sockerfabriksaktiebolaget icke har så stort intresse i fallet, vill jag dock påstå, att, då dessa betor från både östra Skåne och östra Blekinge med lätthet kunna avverkas vid fabriker i Skåne och Karlshamn utan sänkning av skatten, är det för staten en stor fördel att så sker. För övrigt vill jag framhålla i anledning av att sockerfabriken i Karlshamn, som herr Jonsson i Hökhult nyss omnämnde, för närvarande har endast 300 hektar vitbetsareal i Blekinge, att det är nästan omöjligt att driva en fabrik med så ringa avkastning som från 300 hektar. Det minsta en fabrik bör ha är tre gånger denna kvantitet, och ändå blir det en liten avverkning. Fyra

gångar så stor areal anser jag vara lagom. Skulle nu från detta område på 300 hektar även fabriken på Öland erhålla betor, bleve det naturligtvis en ytterligare begränsning för fabriken i Karlshamn, och då jag knappast vet, hur man skall kunna driva en fabrik med endast 300 hektar, måste det, om nu också Öland skall få skattelindring på betor från östra Blekinge, bli ännu sämre ställt framdeles. Det är huvudsakligen för att rädda fabriken i Karlshamn från nedläggande, som jag tillåtit mig fästa kammarens uppmärksamhet på denna fråga. Samma är förhållandet i östra Skåne. Där skulle betorna komma att tagas från fabriken i Köpinge och föras över till Öland och skatten till staten skulle på denna kvantitet bliva 4 öre lägre. Slättlandets jord räcker tyvärr inte till för den produktion som kräves av dem, och det behöves, att alla krafter enas om att söka få bort onödig konkurrens. Jag vill särskilt uttala att jag tycker att det vore mindre välbetänkt att lämna fabriken vid Mörbylånga rättighet att taga betor från östra Blekinge, ty därmed tillintetgör man absolut fabriken i Karlshamn, och det tror jag inte kammaren vill vara med om. För Svenska sockerfabriksaktiebolaget spelar detta, som sagt, mindre roll, man jag har velat, att kammaren skulle få reda på att betors bortförande från östra Blekinge till Öland innebär ett hot mot sockerfabriken i Karlshamn.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Knäppinge: Det är inte alls meningen att konkurrera med Svenska sockerfabriksaktiebolaget om någon betareal, som herr Sommelius påstod, utan det är här endast fråga om de trakter där det icke förut odlats betor för någon annan än Mellansvenska sockerfabriksaktiebolaget. Det är dessa trakter, där betodlingen för närvarande befinner sig i en svår trafikbelägenhet, såväl i Blekinge som på Gottland, som reservationen syftar på.

Herr Bengtsson: Herr talman! Sockerbetsodlingen är en av de mest brännande folknäringsfrågorna för dagen. Jag har inte tänkt yttra mig särskilt ifråga om det önskemål, som är uttryckt i motionen, men det är en annan sak som jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på. Det är ju så, att fraktkostnaderna under sista året varit icke endast de dubbla mot förut, utan i vissa fall ha de varit ännu högre. Det gör, att de lantbrukare, som bo långt ifrån sockerfabrikerna, draga sig för att skriva under de kontrakt som nu föreläggas dem. Det vore säkert ett mycket viktigt spörsmål för regeringen att taga upp att på ett eller annat sätt lindra dessa långt ifrån fabrikerna boende odlares svårigheter med avseende på frakterna till fabrikerna, ty jag tror, att det enda sätt att få den areal tecknad, som är erforderlig med hänsyn till landets behov, är att staten går emellan och betalar en viss del av frakterna för de odlare som bo långt från fabrikerna.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman! Blott ett par ord! Herr Andersson i Knäppinge nämnde, att både på Öland och i Ble-

Ang. socker-
skatten.
(Forts.)

kinge borde den areal bibehållas, som de mellansvenska fabrikena haft där förut. Ja, det kan nog hända, att de få detta, men jag undrar, om det är riktigt, att en fabrik skall få lov att från en trakt skaffa sig betor till billigare avverkningspris än de andra fabrikena. Här är ju icke meningen, att de mellansvenska fabrikena skulle på något sätt bliva misshandlade, utan de arealer, som de ha på Öland och andra platser, få de behålla, men inom de områden, där det Svenska sockerfabriksaktiebolaget har sina fabriker, är det väl rimligt, att samma priser och samma beskattning äro gällande för såväl den ena fabriken som den andra.

Jag tror sålunda icke, att här är fråga om någon orättvisa, utan det är tvärtom fråga om att bereda rättvisa. Det är ju alldeles klart, att det kommer att tillverkas betydligt mindre socker inom landet, om man måste lägga ned en fabrik, som redan är i gång, och transportera en del betor från Blekinge till andra trakter på sådana villkor som dessa.

Den siste talaren nämnde, att det kunde vara möjligt, att man kunde få en eller annan hektar mera uppodlad, om regeringen trädde emellan med hänsyn till transporten av betorna, då det gäller längre avstånd. Jag tror dock, att detta skulle bliva ganska dyrbart för staten, om den skulle betala sådana frakter för betorna. Dessa frakter äro nämligen rätt dyrbara, och dessutom skulle det tarvas en ganska ingående utredning om den saken.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid betänkandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 104 ja mot 27 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogos vart för sig:

lagutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av förordningen den 4 maj 1855 angående vissa föreskrifter till kyrkotuktens upprätthållande; och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 20 kap. strafflagen m. m.; samt statsutskottets utlåtanden:

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bedande av ökade medel till bestridande av resekostnader för fornminnesvården;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för tandläkarinstitutet att till statsverket inleverera vissa medel; och

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggsarvoden åt vissa extra ordinarie ämneslärarinnor vid allmänna läroverk.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för tillförordnade folkskolinspektören Knut Bernhard Kjellmark för uppflyttning i högre lönegrad.

*Ang. tjänst-
årsberäkning
för t. f. folk-
skolinspek-
tören K. B.
Kjellmark.*

I en till riksdagen den 5 april 1918 avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 241, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att tillförordnade folkskolinspektören Knut Bernhard Kjellmark finge för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig den tid under åren 1905—1909, under vilken han innehaft förordnande såsom statens folkskolinspektör, dock att Kjellmark icke skulle komma i åtnjutande av ålderstillägg för tid före 1918 års ingång.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Bergqvist, Österberg, J. Nilsson* och *Waldén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Waldén*: Herr talman! Som kammaren finner, är en reservation fogad till det nu föredragna utlåtandet, och i vilken jag instämt. Jag anhåller därför att få yttra några ord i frågan.

Ang. tjänst-
årsberäkning
för t. f. folk-
skolinspek-
tören K. B.
Kjellmark
(Forts.)

Det gäller här enligt Kungl. Maj:ts förslag, huruvida en folkskolinspektör skall få tillgodoräkna sig förutvarande tjänstgöring som sådan för uppflyttning i högre lönegrad, oaktat han under några mellanliggande år tjänstgjort som kommunal inspektör och sålunda icke i sammanhängande följd varit anställd som statens tjänsteman. Denne man har nämligen tjänstgjort som statens folkskolinspektör från och med 1905 till 1910, alltså under 5 år, och från 1910 till 1916 har han varit kommunal folkskoleinspektör i Malmö stad. Sedan övergick han från och med början av 1917 åter igen till statens tjänst som folkskolinspektör i Smålands södra inspektionsområde. Enligt beslut av 1914 års senare riksdag, då den nuvarande folkskolinspektiionen organiserades, godkände riksdagen vissa bestämmelser och villkor för uppflyttning i högre lönegrad för dessa tjänstemän, och bland annat bestämdes, att en folkskolinspektör, som haft denna befattning som huvudsyssla på förordnande skulle få tillgodoräkna sig föregående tjänsteår. Detta kan emellertid icke tillämpas på förevarande fall, ty han var, som jag förut nämnde, den tiden anställd som kommunal inspektör. Kungl. Maj:t har dock liksom folkskolöverstyrelsen i sitt utlåtande i frågan ansett, att starka billighetsskäl talade för att denne folkskolinspektör skulle få tillgodoräkna sig de tjänsteår, han intjänat som statens inspektör 1905—1909.

Nu har jag liksom de övriga reservanterna ansett, i öfverensstämmelse med utskottets majoritet, att starka billighetsskäl tala för att Kungl. Maj:ts förslag bifalles. Det är dock så, att denne inspektör tjänstgjort visserligen som kommunal tjänsteman men med alldeles liknande verksamhet som den, han hade att utöva som statens tjänsteman, och när en kommun anställer en inspektör, så övertager ju den kommunen en del av statens skyldighet i berörda hänseende. Det är sålunda en lättnad för staten, kan man säga, att kommunen själv anställer en dylik inspektör, och då tycker jag, att starka skäl tala för att han får tillgodoräkna sig de tjänsteår, som han fullgjort i statens tjänst, fastän han ju genom sin överflyttning gått förlustig de tjänsteår, som förut omnämnts.

För övrigt är det icke en så allmän regel, att den som överflyttas från kommunens till statens tjänst icke får tillgodoräkna sig tjänsteåren i sådana fall. Det finnes verkligen sådana fall, då kommunal tjänsteman, som övergått till statens tjänst, får tillgodoräkna sig dessa sina tjänsteår. Detta gäller t. ex. övningslärare vid seminarier och lärare vid kommunala mellanskolor. Här är emellertid icke föreslaget något sådant utan endast att mannen i fråga skulle få tillgodoräkna sig de tjänsteår, han förut fullgjort i statens tjänst från år 1905 till 1910. Därtill kommer, att han nått en rätt hög ålder, nämligen 52 år, och det är ju då hårt för honom att börja i första lönegraden och icke få tillgodoräkna sig föregående tjänsteår i statens tjänst.

Jag tror icke, att de konsekvenser, som utskottet pekat på, behöva bli farliga. Visserligen är det riktigt, att när det gäller statens tjänstemän, man bör följa fastställda regler, men man bör dock komma ihåg, att kommunerna utgöra en del av staten, och då tycker jag,

att man icke bör göra en sådan skillnad mellan kommunerna och staten som man här vill göra gällande. I detta och liknande fall borde det vara så, att lönetursrätt i kommunens tjänst också kunde åberopas i statens tjänst, och särskilt borde detta gälla inom sådana områden som folkundervisningen, som till stor del bekostas av staten.

Som sagt, jag tycker, att mycket starka billighetsskäl tala för att Kungl. Maj:ts förslag bifalles, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, som även innebär ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Ang. tjänst-
årsberäkning
för t. f. folk-
skolinspek-
tören K. B.
Kjellmark.
(Ports.)*

I detta anförande instämde herrar *Tengdahl* och *Eriksson* i Grängesberg.

Herr *Beggren*: Herr talman! Jag kan icke neka till, att när jag såg utskottets betänkande, fann jag det ganska egendomligt, därför att det enligt min uppfattning överensstämde varken med rättvisa eller billighet.

Såsom den föregående talaren framhöll, ha vi här en inspektör, som under en tidigare period tjänstgjort i statens tjänst och därefter övergått till en kommuns tjänst men dock för likartad verksamhet. Det kan väl då icke anses annat än obilligt, om denne inspektör skall på denna grund gå miste om de tjänsteår, som han förvärvat under den första perioden av sin tjänstetid.

Det har ju också behjärtats såväl av Kungl. Maj:t som också av folkskolöverstyrelsen och statskontoret, och jag skall tillåta mig att citera några meningar av vad folkskolöverstyrelsen här har anförts. Den säger: »Att rätten till tjänstårsberäkning blev förbehållen blott de vid tiden för den nya lönestatens ikraftträdande i tjänst varande inspektörerna torde väl närmast hava berott därpå, att ett fall sådant som det förevarande icke beräknats skola inträffa. Då emellertid *Kjellmark*, därest han vid nämnda tidpunkt varit i tjänst, skulle ägt att tillgodoräkna sig den föregående tjänstgöringen såsom folkskolinspektör, vilken för honom utgjort huvudsyssla, och med hänsyn därtill, att han gått berörda rätt förlustig uteslutande på grund därav, att han under en mellantid av 7 år upphållit annan krävande befattning inom folkundervisningsväsendet, nämligen såsom kommunal folkskolinspektör i Malmö stad, finner överstyrelsen starka billighetsskäl tala för ett bifall till förevarande ansökning.» Nu har i alla fall utskottet av principiella skäl avstyrkt detta. Det är mycket bra visserligen att hålla på principerna, men det finns en princip också, som heter rättvisa och billighet, och den principen synes mig också böra tillmätas ett ganska stort värde.

Utskottet har fruktat de konsekvenser, som ett bifall här skulle medföra. Ja, det kan ju hända, att det medför konsekvenser, men skulle verkligen fall föreligga, där lika starka skäl som här förefinnas att vika ifrån en viss princip. så synes det mig, som om riksdagen också måste bära dessa konsekvenser. Det är väl riktigare i alla händelser att så sker än att en enskild statstjänsteman skall för

Ang. tjänst-
årsberäkning
för t. f. folk-
skolinspek-
tören K. B.
Kjellmark.
(Forts.)

dessas konsekvensers skull gå förlustig en tjänstårsberäkning, till vilken han efter alla rimliga skäl böra vara berättigad.

Jag vågar därför varmt vädja till kammaren att i detta fall följa reservanterna och ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts av reservanterna understödda förslag.

Med herr Berggren förenade sig herrar *Lindqvist* i Kosta och *Jungnell*.

Herr *Bengtsson*: Herr talman, mina herrar! De två föregående talarna ha åberopat starka billighetsskäl för sitt yrkande, men jag tror att kammaren bör taga hänsyn till vad utskottet här understrekit, nämligen att ett bifall till Kungl. Maj:ts framställning skulle medföra konsekvenser så vittgående, att de omöjligen nu låta sig överblicka. Det är ju klart, att denne man, som har haft en anställning i statens tjänst i fem år och som därefter har verkat i enskild tjänst under en följd av år, när han återinträdde i statens tjänst hade full insikt om icke blott de lönevillkor som för honom skulle bliva gällande utan också om pensionsförhållandena. Att han då några år senare kommer och begär att få tillgodoräkna sig den tid, han förut varit anställd i statens tjänst, är något som icke synes kunna godkännas.

Det anfördes i statsutskottet, när detta ärende behandlades, att om detta förslag antoges skulle ifrån vissa av våra verk alldeles säkert komma redan till nästa riksdag en mängd krav på att få tillgodoräkna sig tjänsteår, som vederbörande haft i statens tjänst i annat verk för att komma upp i högre lönegrad och även för pensionsberäkningen. Riksdagen bör nog tänka sig för, innan den går in på denna princip, ty eljest komma sådana konsekvenser att följa.

Nu är det ju riktigt, att denne man såsom kommunal befattningshavare hade samma befattning som han nu har såsom statstjänsteman. Liknande fall finnas på många områden, där vissa tjänstemän ha enahanda göromål i enskild tjänst som de ha i statens. Men vi skola komma ihåg, att samtidigt som denne man var stadens inspektör i Malmö, höll staten en inspektör, som också var skyldig att inspektera dessa skolor, och följden blir då, att vi få två olika tjänstemän att räkna med i samma distrikt. Vi veta väl, att i detta fall de större städerna och kommunerna ha fördelar på skoalns område, icke blott när det gäller skolformerna, utan även ifråga om tillsyn och inspektion; allt är till fördel för de barn som få bevista dessa större kommuners skolor. Men att man nu skulle gå så långt, att man skulle taga hänsyn till dubbla tjänstemän, när det gäller tjänsteårsberäkningen, tycker jag är för mycket begärt.

De skäl, som här äro åberopade, äro billighets- och känsloskäl. Även där känslan vill tala sitt varma språk och där man även vid ett mera ytligt betraktande av förhållandena kan finna vad som föreslås överensstämma med rättvisa och billighet, måste i alla fall staten tänka på konsekvenserna av de beslut som här fattas, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr P e r s s o n i Stallerhult: Herr talman, mina herrar! Vid denna riksdag föreligga ganska många framställningar om att tjänstemän skola få tillgodoräkna sig för ålderstillägg föregående tjänstgöring såsom extra på sådana befattningar, som de från visst år tillträtt såsom ordinarie. De allra flesta av dessa framställningar röra tjänstemän, som varit extra i Kungl. Maj:ts kansli och för vilka fjolårets riksdag beslöt uppflyttande på ordinarie stat. Vederbörande utskott ha tagit åtskilliga av dessa framställningar i betraktande, åtskilliga andra återstå ännu, men jag tror icke jag säger för mycket, om jag ger uttryck åt den mening, att utskotten i allmänhet komma att ställa sig välvilliga till dessa framställningar. Orsaken härtill är den, att när Kungl. Maj:ts kansli lönereglerades i fjol, uttalade det särskilda utskott, som hade detta ärende om hand, sig välvilligt för den tanken, att de, som i Kungl. Maj:ts kansli suttit såsom extra tjänstemän ganska länge, skulle, då de blevo uppflyttade till ordinarie innehavare av de nyinrättade tjänsterna, få tillgodoräkna sig viss del av sin extra tjänstgöring för ålderstillägg eller uppflyttning i högre lönegrad uti den erhållna tjänsten. Vid framställandet av sådan begäran om ålderstillägg för extra tjänstgöring ha vederbörande haft ett mycket gott stöd i detta utskottets uttalande, ty då man kan hänvisa till ett sådant uttalande, är det ju ganska svårt att motsätta sig dylika framställningar, utan man får följa den så gott som godkända vägen.

Men sedan, när framställningarna komma att röra sig om andra tjänster än tjänster i Kungl. Maj:ts kansli, så är det ju lika naturligt, att utskotten måste ställa sig på de regler, som gällde för dessa tjänstemän, då de sattes på ordinarie stat. Här föreligger nu ett sådant fall, som icke rör Kungl. Maj:ts kansli utan rör en tjänst, för vilken man har att tillämpa de allmänna reglerna eller de särskilda regler, som för tjänsten kunna vara uppställda för rätten att tillgodoräkna sig föregående tjänstgöring för ålderstillägg.

Jag ber då att först få erinra om, att när man införde rätten att tillgodoräkna sig extra tjänstgöring för ålderstillägg vid uppflyttning på ordinarie stat, så skedde detta för sådana verk, som inrättades av riksdagen när den ansåg ett verk behöfligt, men icke var alldeles förvissad om att tiden att sätta verket på ordinarie stat var inne utan uppförde det på extra stat. Först sedan erfarenheten lagt i dagen, att verket behövdes för lång framtid, sattes verket på ordinarie stat och de tjänstemän, som då suttit såsom extra uti verket men blevo uppflyttade på ordinarie stat, fingo då i sina avlöningsvillkor sig tillförsäkrad rätt att tillgodoräkna sig tjänstgöringen såsom extra, ifall de såsom extra suttit på en befattning som blev förvandlad till ordinarie. En sådan regel finnes ju, och den har riksdagen sökt att efterleva.

Nu se vi, att framställningar göras än av den ena och än av den andra att få tillgodoräkna sig extra tjänstgöring även *utom* de regler, som äro av riksdagen fastställda. Det är då alldeles naturligt, att för den händelse icke riksdagen ser till, att den upprätthåller de av Kungl. Maj:t och riksdagen godkända reglerna, man är ute på all-

*Ang. tjänst-
årsberäkning
för t. f. folk-
skolinspek-
tören K. B.
Kjellmark.
(Forts.)*

Ang. tjänst-
årsberäkning
för t. f. folk-
skolinspek-
tören K. B.
Kjellmark.
(Forts.)

deles osäker mark, och då är det väl så gott att helt och hållet frigöra dessa regler och lämna saken i vida fältet och säga, att så snart någon är inskriven i ett statens verk och tjänstgör där, skall han få tillgodoräkna sig denna extra tjänstgöring icke blott för tjänsteår och rätt till pension, utan ock för ålderstillägg. Det är att märka, att det finnes två sätt för tillgodoräkning av tjänsteår. Det ena är för pension, och därvidlag äro bestämmelserna så vidsträckta, att det icke står till att kunna få dem vidsträcktare. Så snart nämligen någon sysslar med något arbete i statens tjänst, får han tillgodoräkna sig tjänsteår för pensionsrätt. Däremot har han icke samma rätt för tillgodoräkning ifråga om ålderstillägg. Detta senare har nu en ganska stor betydelse i fråga om statens utgifter, ty i händelse man här släppte alla regler, skulle utgifterna kunna ökas rätt betydligt.

Nu tror jag för min del, att statsutskottets majoritet i detta fall har haft så starka skäl att stå på, att jag undrar över att reservanterna så ivrigt vilja hålla på sin reservation. Jag kan icke underlåta att för statsutskottets majoritets räkning uppläsa de villkor, som äro fastställda i lönestaten för dessa tjänstemän. Dessa villkor äro ju fastställda vid 1914 års senare riksdag, då dessa tjänstemän uppfördes på ordinarie stat. I bestämmelserna angivas först lönebeloppen i de olika graderna och sedan heter det: »Därjämte godkände riksdagen vissa villkor och bestämmelser för åtnjutande av de av riksdagen bestämda avlöningsförmånerna däribland att uppflyttning från lägre till högre lönegrad finge äga rum efter loppet av fem år, under villkor att tjänst innehavaren under mera än fyra femtedelar av den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda uppflyttning, med gott vitsord bestritt sin egen befattning, vare sig som ordinarie innehavare eller ock, på grund av förordnande, bestritt annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, under iakttagande av att vid uppflyttning till högre lönegrad den högre avlöningen icke finge tillträdas förrän vid början av kalenderåret näst efter det, varunder den stadgade tjänsteåldern blivit uppnådd; och skulle ifråga om tjänstårsberäkning för uppflyttning till högre lönegrad gälla, att i tjänst varande statens folkskolinspektör, vilken innehaft sin befattning såsom huvudsyssla, finge vid övergång till den nya lönestaten tillgodoräkna sig den tid, under vilken han innehaft förordnande såsom statens folkskolinspektör.» Där talas om i *tjänst varande* statens folkskolinspektör och om övergång till den nya staten. Jag tror, att majoriteten i statsutskottet icke tagit miste på innehåll i dessa bestämmelser, som väl knappast kunna skrivas tydligare, och jag tror näppeligen, att någon lekman kan förvill sig på dessa villkor, som här äro satta i tryck.

Jag ber därför att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt, och jag tror, att om riksdagen bifaller utskottets hemställan, så skall riksdagen därmed ha sparat sig ganska många dylika eller närbesläktade framställningar, som otvivelaktigt komme att göras icke blott från denna kår utan från kårerna i allmänhet för den händelse den förevarande framställningen skulle vinna bifall.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

*Ang. tjänst-
årsberäkning
för t. f. folk-
skolinspek-
tören K. B.
Kjellmark.
(Forts.)*

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Rydén: Herr talman, mina herrar! Jag förstår ju, att en framställning sådan som denna kan vara ägnad att väcka betänkligheter, vilket jag också förutsett skulle bliva fallet på vissa håll inom statsutskottet, och jag skulle därför ha tvekat att framlägga denna proposition, om det varit så, att man kunde påstå, att riksdagen följt några bestämda och enhetliga principer i fråga om rätt att för lönetur tillgodoräkna sig föregående tjänstgöring. Men det är just vad riksdagen aldrig konsekvent har gjort. Varpå det beror, skall jag icke yttra mig om, men en av anledningarna därtill torde vara, att dessa ärenden någon gång handläggas av olika utskott och att de olika utskotten icke följt samma principer, varför riksdagen kommit att fatta beslut, som icke äro så beskaffade, att man, när man lägger dem vid sidan av varandra, kan få fram några klara principer i frågan. Jag skulle icke tillstyrkt framläggandet av denna proposition, om förhållandet varit sådant, som herr Persson i Stallerhult i sitt anförande talade om, nämligen att Kjellmark hade varit i enskild tjänst under mellantiden, ty då hade det enligt min uppfattning varit oriktigt att bevilja denna rätt. Men det är just beträffande de fall, där en person ägnat sig åt kommunal tjänst och statstjänst på skolans område, som vi icke ha några klara principer ifrån riksdagens sida. Det har redan antytts av en talare, att en lärare, som tjänstgör i kommunal mellanskola och som alltså har en rent kommunal anställning, äger rättighet, om han övergår till ett allmänt läroverk, att på grund av sin tjänstgöring vid den kommunala mellanskolan tillgodoräkna sig sin tjänstgöring där för uppflyttning i högre lönegrad och för åderstillägg i sin tjänst vid det allmänna läroverket. Flera liknande företeelser kunna påpekas beträffande förhållandet mellan privatskolorna och statsläroverken. Några enhetliga principer finnas alltså icke, när det gäller dem, som varit i skolans tjänst kommunalt anställda, och det är fallet med Kjellmark. Eftersom icke några sådana enhetliga principer kunna utläsas ur riksdagens beslut, om man undersöker dem, ansåg jag att i detta fall billighetshänsynen finge ha ett ord med i laget, och ingen lär väl heller vilja bestrida, att det finnes rättvisa och billighet i att en person, som först i sex år varit statens folkskolinspektör och som sedermera en följd av år varit folkskolinspektör i en stor kommun, men därefter återgår till sin gamla tjänst såsom statens inspektör, får tillgodoräkna sig den statstjänst han hade innan han övergick till sin kommunala tjänst. Jag vet för övrigt, att Kjellmark själv levde i den tron, när han tog detta förordnande, att han hade rättighet att få tillgodoräkna sig sin föregående statstjänst, och det skulle vara hårt, om han icke erhöle denna rättighet.

Det har varit dessa billighetsskäl och frånvaron av en enhetlig praxis från riksdagens sida som föranlett mig att tillstyrka den föreslagna propositionen. Jag vill erinra herr Carl Persson om, att det förhållande, som jag påpekade, att riksdagen gjort än så och än så,

Ang. tjänst-
årsberäkning
för t. f. folk-
skolinspek-
tören K. B.
Kjellmark.
(Forts.)

har medfört bland annat att löneregleringskommittén i sitt betänkan-
de angående lärarlönerna framhåller nödvändigheten att få en utred-
ning till stånd för att få enhetliga principer tillämpade, och jag kan
icke tänka mig annat än att dessa enhetliga principer komma att få
en tillämpning, som alldeles klargör, att ett sådant medgivande som
Kungl. Maj:t här ifrågasatt skall vara det normala.

Jag skall icke uppehålla tiden längre. Jag förstår mycket väl de
principiella invändningar, som blivit anförda, men jag har velat an-
giva de skäl, som varit vägledande för mig, när jag varit med om att
framlägga proposition i ämnet. Jag tror, att det vore lyckligt, om
man kunde på något sätt finna en utväg att icke så hårt skilja kom-
munalt arbete i skolans tjänst från statligt arbete i skolans tjänst, ty
en sådan skillnad kan såsom i detta fall komma att i praktiken verka
mycket orättvist och obilligt.

Herr Björck: Herr talman, mina herrar! Efter den framställ-
ning herr Persson i Stallerhult lämnade såsom bakgrund till statsut-
skottets ståndpunkt är icke så mycket att tillägga, men eftersom här
åberopats billighetsskäl, förefaller det mig vara rättvist att dessa
billighetsskäl vägas mot de konsekvenser, som ett beslut i enlighet
med Kungl. Maj:ts förslag skulle komma att innebära.

Då frågan var före i statsutskottet, lämnades upplysning om åt-
skilliga andra fall, som voro i viss mån likartade med det nu före-
liggande, fastän de enligt min mening lågo väsentligt bättre till, och
i vilka fall sådan rätt som här föreslås icke medgivits vederbörande.
Det erinrades då om att kvinnliga skrivbiträden, som ju höra till
statens sämst avlönade befattningshavare, vilka tjänstgjort en följd
av år i statistiska centralbyrån och därifrån överflyttade till finans-
departementet för att sedermera komma tillbaka till statistiska cen-
tralbyrån och vilka alltså suttit och hamrat på skrivmaskin i olika
verk i oavbruten statstjänst, detta oaktat icke fingo tillgodoräkna sig
sin föregående tjänstgöring. Så snävt äro gränserna dragna för lö-
netursberäkningen.

Likaledes pekades det på, att i det nya förslaget till löneregle-
ring för de militära kårerna även denna fråga hade upptagits till
dryftande och att de sakkunniga därvid enhälligt hade avvisat att
medgiva sådan lönetursberäkning som här ifrågasattes. Det upp-
lystes, att det ibland inträffar, att militära befattningshavare lämna
sin militärtjänst och övergå till kommunal eller enskild tjänst för
att sedermera återinträda i militärtjänst, och då uppstod frågan, huru-
vida sådan lönetursberäkning skulle medgivas. I det fallet hade, som
sagt, kommitterade enhälligt ansett sig böra avstyrka dylik rätt.
Särskilt detta exempel med de kvinnliga skrivbiträdena, som varit
i oavbruten statstjänst, fastän de suttit på olika stolar i statens verk,
och som berövades möjligheten att tillgodoräkna sig tiden för ålders-
tillägg, förefaller mig här vara talande, ty så länge sådana bestäm-
melser finnas, tycker jag man måste känna sig förhindrad, även om
billighetsskäl vore talande nog, att ställa sig på annan ståndpunkt
än den, som statsutskottets majoritet här intagit.

Det har nu från herr statsrådets och chefens för ecklesiastikdepartementet liksom också från reservantens sida hänvisats på, att bestämmelserna just för skolpersonalen vore i viss mån flytande. Vad först beträffar exemplet från de kommunala mellanskolorna, så kan det ju med ett visst skenbart fog åberopas. Ser man emellertid på motiven för den ståndpunkt, riksdagen den gången intog, då denna fråga var aktuell, så var det därvidlag ett bestämt statsintresse att lärarna vid de kommunala mellanskolorna stannade så länge som möjligt på sina poster i den kommunala mellanskolans tjänst, och under sådana beaktelser hade man stannat vid att som ett undantag giva dem en viss begränsad lönetursrätt. Då det nu upplyses om, att utredning av löneregleringskommittén ifrågasatts rörande alla hithörande förhållanden, förefaller det mig, som om mycket starka skäl skulle föreligga att för ögonblicket avslå den framställning som blivit gjord och bifalla statsutskottets majoritets förslag.

Detta med hänsyn förnämligast till de konsekvenser som av utskottet åberopats och som säkerligen icke nu låta sig fullt överblickas. Jag kände mig verkligen en smula förvånad, då reservanten i detta sammanhang deklarerade att han, för sin personliga del åtminstone, var böjd för att generellt medgiva liknande lönetursberäkning för kommunala befattningshavare vid övergång till statstjänst. Annorlunda kunde jag åtminstone icke fatta hans ord. Det förefaller mig, som om ett godkännande av den grundsatsen skulle för staten innebära de allra vidsträcktaste konsekvenser.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Berggren: Herr talman, mina herrar! Jag uppkallades av ett yttrande av herr Bengtsson i Norup. Av hela hans anförande föreföll det, som om han hade den uppfattningen, att frågan här gällde att Kjellmark skulle få tillgodoräkna sig de tjänsteår, han hade såsom folkskolinspektör i Malmö. Så är icke förhållandet, utan här gäller frågan de tjänsteår han hade *innan* han tillträdde denna befattning i Malmö. Om detta icke var herr Bengtssons mening, kan jag inte förstå, hur han kunde tala om att två personer skulle få tillgodoräkna sig tjänsteår för samma tid. När Kjellmark tjänstgjorde i Växjö, var han under den första perioden ensam, men under den följande perioden förordnades en annan inspektör, som får räkna tjänsteår. Under denna tid räknar icke Kjellmark tjänsteår. Övergår den förre inspektören till annan verksamhet, så är han borta. Det har han gjort. Hade han då gått till ett annat inspektörsdistrikt, hade han fått räkna tjänsteår, men denne inspektör fick träda in blott för den tid han själv tjänstgjorde där. Det är sålunda frågan blott om den tid han tjänstgjorde såsom statens inspektör.

Jag kan icke finna annat än att herr Perssons i Stallerhult anförande, delvis åtminstone, gick vid sidan av den sak, som det här gäller. Han talade mycket om att befattningshavare icke få tillgodoräkna sig tjänsteår för tjänstgöring såsom extra, men det är att märka, att det här icke alls är fråga om tjänstgöring såsom extra,

Aug. tjänst-
årsberäkning
för t. f. folk-
skolinspek-
tören K. B.
Kjellmark.
(Forts.)

Ang. tjänst-
årsberäkning
för t. f. folk-
skolinspek-
tören K. B.
Kjellmark.
(Forts.)

utan han var t. f. inspektör på samma sätt som alla andra under den första perioden likaväl som under den sista. Alla de inspektörer, som vid omorganisationen stodo kvar från föregående tjänstgöringsperiod, fingo tillgodoräkna sig sina tjänsteår. Det är endast därför att han var borta under denna mellantid som denne inspektör skulle berövas sina tjänsteår. Eljest hade han haft samma tjänstgöring som de övriga, vilka efter omorganisationen fingo tillgodoräkna sig de tjänsteår de haft förut. Jag kan således icke finna de fall, som åberopades vara fullt analoga med det föreliggande, och jag kan därför icke komma ifrån den uppfattning, jag förut uttalade, utan måste vidhålla det yrkande jag då framställde.

Herr Waldén: Herr talman, mina herrar! Den framställning herr Björck gjorde beträffande min uttalade åsikt om de kommunala och statens tjänstemän var fullkomligt snedvriden. Jag vill icke ha sådan rätt för kommunens tjänstemän i alla fall, då de övergå t. ll statstjänst eller vice versa, men nog synes mig detta vara riktigt, när det gäller tjänster på folkundervisningens område. Det är nämligen många gånger ganska svårt att avgöra, huruvida tjänsten är kommunal eller statl. g. Formellt kan en person vara kommunal tjänsteman, men staten lämnar oftast så kraftigt understöd i avlöningsavseende, att tjänsten reellt kan anses såsom statstjänst. I detta fall, där det gäller en folkskolinspektör, är det ju kommunen, som helt avlönar denne, men folkskoleväsendet i kommunerna understödes så kraftigt av staten, att det kan sägas att dessa tjänstemän i många avseenden äro att betrakta såsom statstjänstemän. Det är dock så, att en kommunal folkskolinspektör övertager större delen av de uppgifter, som annars falla på statens inspektör, och denne är väsentl gen befriad från inspektionsskyldighet inom ett sådant distrikt. Han skall visserligen fullgöra någon mindre del av denna inspektionsskyldighet, men det väsentliga faller dock på den kommunala inspektören.

Vad beträffar de kvinnliga biträdena, som herr Björck pekade på och som också åberopades i statsutskottet, så får jag verkligen säga, att det enligt mitt förmenande är fullkomligt absurt att ett sådant skrivtråde, som tjänstgjort inom ett centralt verk och som sedan går över till ett departement och därefter åter vänder tillbaka till det centrala verket, icke skall få lov att tillgodoräkna sig sina föregående tjänsteår.

Det är att tillämpa en regel in absurdum, även om det är formellt riktigt. Den, som lämnade denna upplysning i statsutskottet, har själv hemställt hos Kungl. Maj:t om rätt för kvinnliga skrivbiträden att få tillgodoräkna sig föregående tjänstetid. Han har tydligen varit av den åsikten, att de borde få tillgodoräkna sig denna tid, men av formella skäl kunde Kungl. Maj:t icke bifalla en sådan framställning. Om den kommit till riksdagen, är det troligt, att den blivit bifallen.

Beträffande den ställning, militära befattningshavare skola komma att få, föreligger ännu icke förslag härom inför riksdagen, men jag får säga, att om en sådan befattningshavare övergår till enskild

tjänst och sedan kommer tillbaka i statstjänst, bör han icke få tillgodoräkna sig sin föregående militära tjänstgöringstid. Men när det såsom här gäller samma slags befattning, som vederbörande haft dels i kommunens, dels i statens tjänst, kan jag icke se, att man bör göra en så sträng åtskillnad, och jag vill ännu en gång understryka, att jag i detta fall icke kan finna det riktigt, att den allmänna regeln på detta område strikt tillämpas, då riksdagen i flera fall redan avvikit därifrån. Annars skulle man ofta hindra en duktig tjänsteman i kommunens tjänst att övergå till statens tjänst. Det är dock av stor betydelse för staten att få dugliga folkskolinspektörer, liksom också för kommunen att få en sådan, varför härvidlag en växelverkan bör äga rum, som kan bli till nytta både för staten och kommunerna.

*Ang. tjänst-
årsberäkning
för t. f. folk-
skolinspek-
tören K. B.
Kjellmark.
(Forts.)*

Herr Bengtsson: Med anledning av herr Berggrens yttrande ber jag att få komplettera vad jag förut sade. Jag uttalade mig för, att man icke skulle bryta mot den grundsatsen, att tjänstgöringstiden bör utgöra en sammanhängande period, för att vederbörande tjänsteman skall bli uppflyttad i högre lönegrad.

Efter den senaste ärade talarens anförande tror jag, att vi böra vara ännu mera betänksamma mot att gå med på reservationen. Han säger nämligen, att han icke i *alla* fall vill vara med om att tjänstgöring hos kommunen skall tillgodoräknas utan endast i de fall, då det gäller folkskolundervisningen. Det kan måhända också förklara, att det i denna debatt endast är folkskolemän, som uppträtt för reservationen. Jag skall villigt medgiva, att det här gäller en känslosak, och jag skulle gärna vara med om att den person, det här är fråga om, skall få det mesta möjliga, men man får icke fördenskull blunda för de konsekvenser det har med sig. Därför att en del av folkskolans män uppträtt varmt för förslaget, är det icke givet, att kammaren skall gå med på det.

Herr Björck: Bara ett par ord. Jag förstår icke, varför den ärade reservanten vill begränsa de nya regler, som skulle fastslås med ledning av detta fall, att gälla enbart folkskolundervisningen. Det förefaller mig, som om man borde utsträcka dem till åtminstone allt undervisningsväsende, och då bör det säkerligen uppmärksammas, att det redan föreligger framställningar, som avse att möjliggöra för kommunalt anställda elementarlärare att vid övergång till statstjänst för lönetur tillgodoräkna sig föregående tjänstetid i kommunal befattning. En sådan framställning finnes omnämnd i en av de propositioner, som nu ligga på utskottets bord. Men i det fallet har icke Kungl. Maj:t ansett sig böra ifrågasätta andra regler än dem, som förut varit gällande.

Och varför skulle man för övrigt inskränka sig till folkskolundervisningen och närbesläktade områden? Äro icke förhållandena likartade beträffande extra provinsialläkare? Också för dem utgår statsunderstöd på liknande sätt som för folkskollärare, men när de övergå till statstjänst få de absolut icke tillgodoräkna sig lönetur för sin före-

Ang. tjänst-
årsberäkning
för t. f. folk-
skolinspek-
tören K. B.
Kjellmark.
(Forts.)

gående tjänstgöring. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Kabbarp: Jag kan mycket väl förstå de skäl, som föranlett denna proposition. Man tycker, att det är synd om befattningshavaren och vill gärna se honom till godo. Det är känslöskäl, som tala härför, och de ha ju sin betydelse. Men i år har det inträffat, att det är så många, som man tycker synd om. Det är så många propositi- oner, som avse lönetursrätt utöver den enligt reglerna fastslagna. Och jag får säga, att det åtminstone enligt mitt tycke icke finns några ärenden, som äro mera obehagliga att behandla än dessa ålderstillägghistorier. Av känslöskäl vill man gärna säga ja, men av hänsyn till de mycket vittgående konsekvenserna kan man icke säga detta ja. I år är det så många framställningar av dylikt slag, att ledamöterna av statsutskottet känt sig uttråkade och statsutskottet nästan kan bli gråhårigt av bekymmer för dessa saker. Och det egendomliga är det, att personer, vilka som ledamöter av statsutskottet förut varit oblidkeliga och satt sig emot alla sådana framställningar, då de kommit från regeringen, nu tyckas ha slagit om sedan de själva blivit ministrar. Vi se statsrådet Rydén och statsrådet Thorsson och andra också, som nu komma med dylika framställningar i långa banor. Det är en besynnerlig onkastning i politiken. De obehagliga konsekvenserna av ett bifall vypa sig icke blott på det sättet, att det i fortsättningen blir många likartade fall, som utskottet och riksdagen få med att göra, utan värre är det att helt nyligen andra befattningshavare fått avslag från ena eller andra hållet på ungefär likadana framställningar, och därmed har man varit orättvis mot dessa, som icke fått vad andra skola få. Det är detta sätt att förfara, att än göra si och än så, som är det mest obehagliga i den här saken. Själv skulle jag icke se något hellre än att utskottet och riksdagen komme ifrån att behandla dessa ärenden och att de blöve förtroendefullt hänskjutna till regeringen. Det skulle kanske bli litet dyrare, men jag toge hellre denna dyrhet än att ha med dessa obehagliga ärenden att skaffa. Nu förstår jag, att det i detta fall kan föreligga litet mera skäl än i vissa andra fall att bifalla framställningen. Men jag undrar ändå, om statsrådet Rydén med alldeles fullt skäl kan säga, att det är just denna omständighet, som givit honom med att komma fram med föreliggande proposition, att ifrågavarande folkskolinspektör varit först i statens tjänst och sedan i viss *kommuns* tjänst på ett likartat område, eller med andra ord hela tiden verkat i det *allmännas* tjänst. Jag undrar, om detta skäl från herr statsrådets sida är så rikti- ot, ty jag minns, att sedan denna proposition blev framlagd, ha vi från statsrådet fått mottaga en annan proposition, vari han anhåller, att riksdagen måtte tillerkänna lönetursrätt åt en befattningshavare, som sedan han varit i statens tjänst gått över till fullkomligt *privat* tjänst. Jag kan förstå herr statsrådet både i det ena fallet och i det andra. Det hedrar hans goda hjärta, att han vill hjälpa de befattningshavare han har under sitt hägn och vilkas chef han är, men en annan sak är, om riksdagen kan

på samma sätt som herr statsrådet låta sitt goda hjärta tala. Jag unnar folkskolinspektören Kjellmark gärna vad som här begäres, men jag vågar icke rösta för det.

Ang. tjänst
örsberäkning
för t. f. folk-
skolinspek-
tören K. B.
Kjellmark.
(Forts.)

Häruti instämde herr *Hamrin*.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Rydén: Med anledning av den siste talarens yttrande att ett flertal propositioner kommit in från regeringen i dylika frågor, vill jag endast be att få säga — då det kan hända att den saken kan komma på tal sedermera — att flertalet propositioner gälla befattningshavare inom statsdepartementen, och i fråga om dessa har riksdagen skrivit på ett sådant sätt — det är inte statsutskottet, som behandlat detta ärende, utan det var ett särskilt utskott, som i följd behandlade det — att med denna skrivelse i sin hand ha faktiskt vederbörande tjänst innehavare kunnat komma till departementscheferna och åberopa en rätt, som de förmena sig ha. Jag har icke denna riksdagsskrivelse till hands för närvarande, men den var av det innehåll, att riksdagen förväntar, att Kungl. Maj:t i de fall, då orättvisa kan uppstå, skall framlägga de förslag som påkallas. Vid sådant förhållande ha inom flera departement tjänstemän med detta uttalande i sin hand kommit och påpekat, att det helt säkert vore riksdagens mening, att de skulle, på grund av de särskilt ogynnsamma förhållanden som varit rådande, få tillgodoräkna sig tjänsteår i sådana här fall.

Då riksdagen skrivit på detta sätt, så beror det mindre på den personliga uppfattning, som jag skulle haft, om jag varit medlem av statsutskottet, att jag funnit mig böra föreslå en sådan proposition, än på den omständigheten, att tjänstemännen kunde mena sig ha en rätt, som riksdagen bör tåga under omprövning. Detta är närmaste anledningen till att jag tillstyrkt proposition beträffande tre tjänst innehavare inom ecklesiastikdepartementet, och det torde också vara anledningen till att åtskilliga av mina kolleger funnit sig föranlåtna att gå fram till riksdagen med liknande propositioner. Det klander som riktats mot regeringen hade sålunda enligt min uppfattning rätteligen bort framställas mot ifrågavarande riksdagsskrivelse, som är den närmaste anledningen till saken.

Herr Nilsson i Kabbarp: Det är mycket sant, att riksdagen på förslag av särskilda utskottet skrev på detta sätt, men skrivelsen var så avfattad, att icke alla dessa tjänstemän skulle tillerkännas denna rätt, utan att regeringen skulle pröva varje särskilt fall, där det kunde anses berättigat. Men såsom det nu duggar med propositioner om lönetursrätt för statsdepartementens befattningshavare, så undras mig, om icke herrar statsråd varit välvilliga nog att tillmötesgå i *alla* fall och *det* var icke precis riksdagens mening.

Jag har egentligen med mitt inlägg i debatten endast velat rikta en vördsam anmaning till regeringen att något hålla igen på detta område

Ang. tjänst-
årsberäkning
för t. f. folk-
skolinspek-
tören K. B.
Kjellmark.
(Forts.)

Herr T e n g d a h l: Jag vill fästa uppmärksamheten på en sak. Det är ganska egendomligt med maktfördelningen mellan Kungl. Maj:t och riksdagen. Här sitter Kungl. Maj:t på grund av sin ekonomiska lagstiftningsmakt och gör förfoganden över hundratals miljoner och bestämmer många gånger en massa saker, djupt ingripande i den enskildes liv, på det mest minutiösa sätt, men samma Kungl. Maj:t är förhindrad att själv avgöra frågor om lönetur, som visserligen för vederbörande tjänstomän äro viktiga nog, men som verkligen kunna synas vara väl små för att taga upp riksdagens dyrbara tid.

Jag har velat hemställa till den närvarande representanten för regeringen, om man icke kunde tänka sig, att regeringen skulle kunna inkomma med en proposition förr eller senare om ordnande av denna gräns mellan riksdagens och Kungl. Maj:ts befogenheter. Man kunde ju tänka sig att en underordnad myndighet, till exempel statskontoret, finge vara instans för avdömande av dessa frågor, och att Kungl. Maj:t bleve klagoinstans, så att riksdagen sluppe att befatta sig härmed. Detta vore ett sätt att ordna saken; andra sätt att ordna den någorlunda lyckligt kunde måhända de klyftiga män, som finnas i kanslihuset, räkna ut, så att riksdagen kunde slippa ifrån dessa ärenden. När det går så långt, att till och med herr Nilsson i Kabbarp fruktar att få gråa hår på dessa ärenden, så kan man förstå, att det verkligen går bra långt.

Här har talats om att vi skulle ha en löneregleringsbestämmelse, som skulle vara så egendomlig, att personer, som flyttade från ett statens verk till ett annat och sedan komme tillbaka till förstnämnda verk, skulle kunna berövas tjänstetursrätt med avseende å sin tidigare tjänstgöring. Jag får säga, att om jag varit med om ett beslut i den riktningen (vilket jag ej kan erinra mig), så ångrar jag det i hög grad. Men jag kan ej anse, att, om man har en egendomlig bestämmelse på ett håll, som är mycket orättvis, det skulle vara ett skäl för oss att fatta egendomliga beslut på andra områden. Ty det är verkligen höjden av besynnerlighet, om man skulle som hinder för förnuftiga beslut skapa bestämmelser, som i tillämpandet gå ut på att förneka själva fakta; ty det är dock att förneka faktum att säga, att här avhandlade man får icke tillgodoräkna sig den tjänstetid, som han dock faktiskt varit i statens tjänst. Detta är absurt helt enkelt; men om riksdagen fattat ett absurt beslut, så är det nödvandigt, att den skakar av sig det igen och erkänner, att man gjort en dumhet.

Vad beträffar det här ifrågavarande fallet, så vill jag särskilt stryka under vad andra sagt, att denne man måste anses ha utträttat ett arbete, som annars skulle ha ålegat staten. Nu säger någon, att staten för sådana här kommuner har dubbel inspektion. Ja, det är möjligt, att så förhåller sig i Malmö, ehuru jag knappast kan tro det. Men jag har aldrig hört, trots det livliga intresse jag hyser för folkskolan i Stockholm, att statens inspektör någonsin satt sin fot i inspektionssyfte i en enda av Stockholms stads folkskolesalar. Det är således påtagligt, att Stockholms stad med sin inspektör besparar staten utgifter och statsorganen arbete, och jag förmodar, att förhållandena äro fullkomligt desamma med avseende på Malmö.

I övrigt vill jag endast gratulera den ärade talaren herr Björck, som ju är jämförelsevis ung i riksdagen, att han redan hunnit tillägna sig den djupa vördnad för konsekvenserna, som eljest i så hög grad plägar utmärka endast dem, som en längre tid vistats i denna sal.

*Ang. tjänst-
årsberäkning
för t. f. folk-
skollärapekte-
ören K. B.
Kjellmark.
(Forts.)*

Herr Nilsson i Kabbarp: Ja, kära Tengdahl, till och med mina sparsamma lockar kunna gråpa av detta, ty jag har verkligen haft mycket med sådana här spörsmål att göra och har det fortfarande, och de äro synnerligen bekymmersamma.

Det var, mina herrar, så, att förr i världen, i den gamla goda byråkratiska ämbetsmannatiden, då fanns det en given regel, som man följde överallt, den nämligen, att ordinarie tjänstemän få räkna lönetur från och med sin utnämning till ordinarie men ingenting av den föregående tjänstgöringen. Då hade man en klar och bestämd regel, och den följdes. Men så blev det ändrade förhållanden, då man medgav tjänstemännen att räkna sig tillgodo viss tid de varit extra, och följden blev naturligtvis, att man handlade än så och än så. Den ene kunde känna sig belåten, men den andre, som fick nej, hade anledning att fråga sig: varför har staten behandlat mig sämre än den andre. Med de nya förhållanden som därmed inträtt har man så sökt få fram och slå fast nya regler, som skola följas, och nu är det vid en mängd lönereregleringar fastslaget i de s. k. avlöningsvillkoren, att tjänstemännen få vid befordran till ordinarie, i samband med själva befattningens förvandling från extra till ordinarie, endast under den förutsättning räkna föregående extra tjänstgöring sig till godo, att denna varit sammanhängande i statens tjänst och omedelbart föregått utnämningen till ordinarie. Om ej dessa villkor blivit fyllda, tillorkännes honom icke sådan lönetursrätt. Detta är den regel, som nu i allmänhet blivit fastslagen, och följer man den ordentligt och strängt, så undgår man orättvisor och förekommer anledningar till klagomål å tjänstemännens sida.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 87, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. tjänst-
årsberäkning
för t. f. folk-
skolinspek-
tören K. B.
Kjellmark.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 103 ja mot 34 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Vidare förelåg statsutskottets utlåtande, nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd för utgivande av tidskriften Biblioteksbladet; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Ang. anslag
till det frivilliga brand-
väsendet.

Härefter förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsbidrag å tilläggsstat för år 1918 till det frivilliga brandväsendet.

I en till riksdagen den 5 april 1918 avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 237, hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till understöd åt Sveriges riksförbund av frivilliga brandkärer på tilläggsstat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag, högst 10,000 kronor.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar C. G. Ekman, Almer, Åkesson, Österberg, Asplund, Bengtsson, Ingvarson, Jansson i Falun, Tengdahl och O. Nilsson i Örebro, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till understöd åt Sveriges riksförbund av frivilliga brandkärer på tilläggsstat för år 1918 under sjätte huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag, högst, 5,000 kronor, under villkor dels att motsvarande belopp tillsköttes av brandförsäkringsanstalter eller annan, dels ock att redogörelse för resultatet av riksförbundets verksamhet lämnades till Kungl. Maj:t.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr Jansson i Falun, som yttrade: Herr talman! Såsom synes av det föreliggande betänkandet är vid detsamma fogad reservation. Vi reserverar hava ansett, att utskottet till viss del bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Det anslagsbelopp, som här är ifrågasatt att utgå till Sveriges riksförbund av frivilliga brandkärer, är närmast avsett att användas till upplysnings- och instruktionsverksamhet, utbildning av befäl och meddelande av upplysningar i fråga om ett rationellt ordnande av brandväsendet på landsbygden.

Utskottsmaioriteten har ansett, att ifrågavarande omkostnader mycket väl skulle kunna bestridas med bidrag från brandförsäkrings-

anstalterna, och det är det enda skäl utskottsmajoriteten anført för sitt avslagsyrkande.

Reservanterna hava även för sin del ansett, att brandförsäkringsanstalterna i viss mån borde bidraga till täckandet av ifrågakvarande kostnader, och för sin del därför föreslagit, att endast hälften av det utav Kungl. Maj:t föreslagna beloppet må av riksdagen beviljas, samt att detta belopp, 5,000 kronor må lämnas endast under förutsättning att samma belopp lämnas från brandförsäkringsanstalterna eller på enskild väg av ifrågakvarande riksförbund insamlas.

I motiveringen till Kungl. Maj:ts framställning har även folkhushållningskommissionens yttrande återopats. Vi finna av propositionen, att kommissionen för sitt vidkommande tillstyrkt, att ett dylikt anslag må utgå till riksförbundet. Motivet för kommissionen synes vara, att den anser, att det är ytterst angeläget att man under dessa tider söker se till att allt göres vad göras kan för att i största möjliga mån skydda de varupartier, som äro erforderliga för folknärningen, ur den synpunkten anser kommissionen, att ett tillstyrkande av bifall är nödvändigt.

Med hänvisning för övrigt till vad reservanterna i sin motivering sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr C. G. Ekman m. fl. vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Vidare anförde:

Herr O d q v i s t: Herr talman! Det är icke något stort belopp det här gäller, isynnerhet som reservanterna nedprutat det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet, 10,000 kronor, med hälften. Det är emellertid enligt mitt förmenande i principiellt avseende svårt att gå med på en del olika förslag, som komma in. Vi hava efter detta ärende att behandla ett förslag rörande en annan organisation, vilken också begärt ett visst belopp och om vars beviljande Kungl. Maj:t gjort framställning.

Nu är förhållandet, att riksdagen under flera år beviljat medel till en konsulent, som arbetar för meddelande av upplysning och instruktion på detta område. Denne konsulent har sin egentliga verksamhet i södra Sverige, där det finns flera föreningar och där man säkerligen har större behov av denna verksamhet emedan landet där är mera tätt bebyggt än i mellersta och norra Sverige, vilka senare landsdelar äro glesare befolkade och där man har att göra med längre avstånd mellan bygderna. I dessa senare delar av landet är det icke möjligt att kunna bilda sådana brandkårer, som detta förslag egentligen avser.

Vad som emellertid egentligen är orsaken till statsutskottets avstyrkande förslag är hänsynen till konsekvenserna. Beviliar man den ena föreningen efter den andra, det ena förbundet efter det andra anslag, komma de gärna, när de så fått statsanslag, att vilja bibehålla sina anslag, men det är icke nog därmed, utan de komma vanligtvis också med anspråk på att få dem ökade. Det har man sett upprepade

*Ang. anslag
till det frivilliga brand
väsendet*
(Forts.)

Ang. anslag
till det frivilliga brandväsendet.
(Forts.)

gånge. Viktigast av allt är väl ändå, att såväl statsutskottet som riksdagen ställa sig på sparsamhetens ståndpunkt.

På grund av dessa skäl och på grund av vad som anförts av utskottet, anhåller jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Bengtsson: Herr talman! Den siste ärade talaren upplyste, att det var fråga om ett litet belopp, men slutade dock med att av sparsamhetsskäl yrka bifall till utskottets förslag. Det är här heller icke fråga om något stort belopp. Det har begärts 10,000 kronor, men enligt reservanternas förslag skulle man stanna vid att bevilja 5,000 kronor.

Nu tycks striden mest stå om, huruvida detta behjärtansvärda ändamål är ett statsintresse eller ett enskilt intresse. Jag vädjar till de ärade medlemmar av kammaren, vilka hava erfarenhet av — det torde väl litet var hava — vad denne fiende, den röde hanen, kan åstadkomma för skada. Denna skada kan få sådan utsträckning, att man kan säga, att det bör vara ett statsintresse att bekämpa denna fiende. Senast i dag se vi i tidningarna, att ett ganska stort upplag av spannmål nere i Halland blivit lågornas rov. Det är icke långt emellan man får se dylika notiser. Nu veta vi också, att när det gäller att bekämpa en eldsvåda, så är det så, att ju förr den första hjälpen kommer, desto lättare har man att bekämpa olyckan. Med denna erfarenhet har efter hand på landsbygden kravet blivit uppmärksammat, och det har bildats frivilliga brandkårer här och där ute i landet. Denna frivilliga verksamhet är värd allt understöd. Om dessa brandkårer rycka ut under ordnad ledning och fortast möjligt kunna vidtaga åtgärder, kunna många gånger stora värden räddas från undergång. Detta anslag på 10,000 kronor till ifrågavarande verksamhet skulle då tjäna dels såsom uppmuntran och dels till bibringande av upplysning på området. På landsbygden är folket i allmänhet icke så intresserat för denna verksamhet. Man har kunnat få se och höra talas om att vid eldsvådor män kunna stå likgiltiga eller handfallna, ofta på grund av att det icke finnes någon ledande hand, som sätter sig i spetsen för släckningen. Finnes denne ledare, kan mycket åstadkommas för räddning.

Nu har man i alla fall försökt att gå en medelväg. Reservanternas hava vid beviljandet av dessa 5,000 kronor velat sätta det villkoret, att brandkårsförening, brandförsäkringsinrättning eller enskild skulle ställa motsvarande summa till förfogande. Om därför detta belopp beviljades, så bleve det icke fråga om ett undersöd utan villkor, utan ett understöd med villkor.

Jag vill påpeka en annan sak, som kan påvisa, att det här är fråga om ett statsintresse, vilket kanske den kommande sommaren torde ännu mer ådagalägga. Det är ju så, att när man vid statens järnvägar eldar lokomotiven med ved, faran för uppstående av brandskada är större än vid koleldning. Vi stå fortfarande inför den situationen, att många av våra tåg, godståg och andra mindre snabba tåg, måste eldas med ved under den stundande sommaren. Till förebyggande av eldsolyckor måste då vidtagas alla till buds

stående åtgärder. Jag tycker då, att om man kan uppmuntra dessa frivilliga kårer här och där ute i landet med en så billig penning som 5,000 kronor, detta är ett gott steg i den riktningen.

Förnekas kan nu icke heller, att staten har erkänt det berättigade i denna upplysningsverksamhet, då den förut beviljat ett anslag på 2,500 kronor, som sedan 1915 årligen utgått. Jag tror alltså, att det här icke är fråga om vara ett enskilt behjärtansvärt ändamål, utan om ett ändamål, som staten för sin egen skull bör intressera sig för.

På grund av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hamrin: Herr talman, mina herrar! Låge frågan så enkelt till, som den siste talaren sökte göra gällande, vore det uppenbart att man väl knappast behövde diskutera den. Kunde vi undgå, som han uttryckte sig, den röda hanens härjningar genom beviljande av detta lilla anslag, som här ifrågasatts, skulle intet vara att invända emot beviljandet av detsamma.

Nu är det emellertid, enligt mitt förmenande, de enskilda brandförsäkringsbolagen som här hava anledning att träda hjälpande emellan, under förutsättning att de anse frågan vara av beskaffenhet att böra understödjas med penningbidrag. När man tar i betraktande vilka kolossala summor de enskilda brandförsäkringsbolagen inhösta på sin verksamhet, måste man anse det här ifrågasatta beloppet vara av så ringa betydelse, att det icke behöver diskuteras, huruvida dessa brandförsäkringsbolag äro i tillfälle eller icke att bevilja summan i dess helhet. Här ifrågasättes att staten jämte dessa brandförsäkringsbolag skulle tillskjuta nödiga medel. Det skulle, menar jag sålunda, komma under diskussion, huruvida det är rimligt och rättvist, att dessa brandförsäkringsanstalter tillskjuta hela beloppet. Jag har redan nämnt, att det för dessa brandförsäkringsbolag här blir fråga om en så ringa penning, att riksdagen gott kan avslå ifrågavarande framställning och överlämna densamma till det enskilda initiativet. Nu har inom utskottet framhävts, att för landsbygdens vidkommande det icke är de enskilda brandförsäkringsaktiebolagen som tecknat sig för den största delen av brandförsäkringarna utan de s. k. ömsesidiga brandförsäkringsbolagen, sammanslutningar inom vissa län, härader och andra områden. Men anledningen till att dessa ömsesidiga brandförsäkringsbolag vunnit så stor utbredning inom vissa delar av landet är väl den, att de ha betydligt lägre premier än brandförsäkringsaktiebolagen. Och då förefaller det mig, att man på det håll, där man särskilt vill främja denna upplysningsverksamhet, hade anledning att reflektera på att på enskild väg bidra till och understödja densamma. För övrigt, då man inte minst i dessa dagar ser, hur brandförsäkringsbolagen använda sig av dyrtidens faktum och därtill hörande ökade omkostnader på olika områden till att i betydlig utsträckning höja sina premier, utan att man kan påvisa, att de haft någon verklig kännning av dyrtiden för egen räkning, i annan mån än att de måste bevilja sina tjänstemän dyrtidstillägg osv., så

*Ang. anslag
till det frivilliga brand-
väsendet.
(Forts.)*

Ang. anslag
till det frivilliga brandväsensdet.
(Forts.)

är det ju alldeles tydligt, att de komma att få ännu större inkomster och vinster, än de haft under den gångna tiden. Härtill bidrager också det förhållandet, att allmänheten nödgas höja sina brandförsäkringsvärden högst betydligt med hänsyn till de stegrade värden, som uppkommit under kristiden.

När herr Bengtsson talade om, att det här var fråga om ett speciellt landsbygdsintresse, så vill jag gent emot detta erinra, att denna upplysningsverksamhet och särskilt upprättandet av frivilliga brandkårer näppeligen torde kunna komma ifråga på den rena landsbygden utan blir man väl för sådana anordningar hänvisad till de områden på landsbygden, där en större sammanträngd befolkning är bosatt. Och så till vida är detta icke något rent landsbygdsintresse, såsom han ville göra gällande.

Jag ber herr talman, att på dessa skäl och för övrigt på grund av vad som anfördes av herr Odqvist få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Gent emot herr Hamrin ber jag att få säga, att vill man saken, vill man verkligen hjälpa riksförbundet i dess verksamhet, så bör man gå på reservanternas förslag, men vill man icke det, så skall man bifalla utskottets hemställan. Ty i och med detsamma att man bifaller utskottets hemställan, så har man omöjliggjort för riksförbundet att ökata denna verksamhet så som det tänkt sig. Att i sådant fall få ökat anslag av brandförsäkringsbolagen är nämligen helt säkert uteslutet. Brandförsäkringsanstalterna ha den principen, att om det på en ort icke är tillräckligt väl sörjt i brandsläckningshänseende, så höja de endast premierna. Det är en skatt, som de pålägga brandförsäkringsdagarna. Att få bidrag av dem i större utsträckning för ifrågavarande ändamål synes mig otänkbart. Det frångår av den redogörelse, som är intagen i den kungl. propositionen, att det bidrag, som brandförsäkringsanstalterna för närvarande lämna, uppgår till 3,000 kronor. Statsanslaget utgör 2,500 kronor. Man har väl då ganska små utsikter, att brandförsäkringsanstalterna skulle vara villiga att lämna 10,000 kronor till ifrågavarande verksamhet. Jag anser, som sagt, att om man vill saken, så bör man bifalla reservationen.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hamrin: Herr talman! Det är ju ändå så, att det i första rummet är ett intresse för brandförsäkringsbolagen, att det icke brinner. Deras premier må vara beräknade aldrig så högt, så kunna de dock icke täcka riskerna över en viss gräns. Det är således ett intresse i första hand för dessa anstalter att se till, att det finnes ett ordnat brandväsen på olika platser och orter. Huruvida dessa brandförsäkringsbolag kunna vara villiga att bevilja medel till denna verksamhet eller icke, kan då icke bli beroende på om riksdagen anslår dessa kronor eller ej, utan det måste bli beroende på, huruvida de anse det vara ändamålsenligt och till gagn för det intresse, som man här vill tillvarataga. Därpå hänger frågan såle-

des och icke på den omständigheten, huruvida riksdagen beviljar ett anslag eller icke.

Ang. anslag till det frivilliga brandväsendet.
(Forts.)

Herr Bengtsson: Då herr Hamrin säger, att det är en skyldighet för de enskilda brandförsäkringsbolagen att bevilja penningar för detta ändamål, så vill jag erinra, att i reservationen ju föreslagits det villkoret, att de skola tillskjuta samma belopp, som begäres av staten. Då han vidare säger, att det här icke är fråga om något landsbygdsintresse, så kan jag gå med på, att det icke är enbart ett landsbygdsintresse. Men då han säger, att på den rena landsbygden icke kunna bildas sådana frivilliga brandkårsföreningar, så visar detta bra, att herr Hamrin icke känner till förhållandena. Jag skulle kunna räkna upp tjugo till trettio municipalsamhällen och även kyrkbyar, där sådana bildats. När man vet, hur litet som offrats för att uppmuntra dessa brandkårer, så vore det sannerligen icke för mycket att ge dem denna erkänsla för deras arbete. Jag vill också ännu en gång betona, att det här är fråga om ett statsintresse. De många skogseldar, som varje sommar härja på landet, visa detta. Om man hade sprutanordningar och övat manuskap för att angripa dessa skogseldar, medan härden ännu är liten, så skulle mycket vara vunnit. Jag tror, som sagt, att man, om man ser saken ur denna synpunkt, måste erkänna, att detta är ett statsintresse, som är värt beaktande.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Waldén: Herr talman! Det föreligger ännu ett skäl, som hittills icke kommit fram, och vilket gör, att man enligt mitt förmenande icke bör gå med på Kungl. Maj:ts förslag i denna fråga. Det är nämligen så, att detta anslag skulle utgå på tilläggsstat för år 1918. Jag anser, att detta anslagskrav icke är av den beskaffenheten, att det hade bort komma på tilläggsstat för innevarande år. Detta strider nämligen, enligt mitt förmenande, mot de normer, som redan fastställts beträffande dylika anslag, nämligen att de skola vara oundgängligen behöfliga just för löpande år. Jag kan icke se, att här föreliggande anslagskrav är av så brådskande natur, att det bör upptagas på tilläggsstat för i år.

Dessutom vill jag säga, att för mig personligen är det ytterligare ett skäl, som gör, att jag icke ansett mig kunna gå med på att tillsyrka detta anslag. Jag anser nämligen, att ledningen av detta brandkårsförbund icke motsvarar det förtroende, som man bör kunna sätta till ett förbund, som får statsanslag. Inom förbundet har inträffat något, som gör, att man kan hysa mycket stor tveksamhet mot att lämna anslag till detsamma. Den konsulent, som förbundet först hade och som har inarbetat denna rörelse i vidsträckt delar av vårt land och gjort detta med personliga utoffringar av både tid och pengar, behandlades på sådant sätt, att han måste avgå från denna sin befattning, enligt mitt förmenande fullkomligt orättvist. Följden har blivit, att ett stort antal föreningar — jag tror 20 å 30 stycken — brutit sig ut och komma att bilda

Ang. anslag
till det fri-
villiga brand-
väsendet.
(Forts.)

ett nytt förbund, som då naturligtvis skulle kunna göra liknande anspråk på anslag för bedrivande av upplysningsverksamhet.

Av dessa skäl har jag, herr talman, icke kunnat gå med på att tillstyrka beviljandet av detta anslag, utan ställt mig på utskottsmajoritetens sida, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bengtsson: Herr talman! Då den siste ärade talarren dragit diskussionen in på ett nytt område, så nödgas jag säga ännu några ord. Han lät enligt *sin egen* uppfattning förstå, att denne konsulent blivit orättvist behandlad. Jag skall icke försöka att här inför kammaren draga upp en enskild persons beteende. Men jag skall endast göra det uttalandet, att denne konsulent i sin egenmäktighet försökte driva föreningarnas verksamhet i en felaktig riktning, och ville icke böja sig för vederbörande styrelse. Det visar livskraften hos denna sammanslutning, att den hade kraft att skilja en sådan person från hans befattning och i stället anställa en annan konsulent. Jag tror emellertid icke, att detta har något som helst att göra med den nu föreliggande anslagsfrågan.

Jag har, herr talman, endast velat lämna denna upplysning.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 90, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 64 ja, men 66 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Herr statsrådet *Palmstierna* överlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 370, angående anslag för upprätthållande av yrkesinspektionens verksamhet;

nr 374, angående pension åt före uppsyningsmannen vid Göteborgs hospital K. O. Anderssons änka Sofia Charlotta Andersson; och nr 380, med förslag till lag om ändrad lydelse av 10, 13, 15 och 34 §§ i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 15.

Vidare förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 91. *Ang. anslag till Svenska stadsförbundet.* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av bidrag till Svenska stadsförbundets verksamhet.

I en till riksdagen avlåten, den 5 april 1918 dagtecknad proposition, nr 244, som överlämnats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:tt, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att såsom bidrag till verksamhet under sjunde huvudtiteln anvisa såsom förslagsanslag, högst, dels å tilläggstaten för år 1918 4,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1919 8,000 kronor.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade

Chefen för sjöförsvarsdepartementet herr statsrådet Palmstierna: Herr talman! Kammarrens ledamöter finna måhända föreliggande fråga vara högst obetydlig. Det gäller här ett anslag av endast 8,000 kronor, men jag ber dock att få fästa kammarrens uppmärksamhet på denna sak. Den sammanhänger nämligen med större problem än vad som kan synas av den föreliggande propositionen.

Vi veta ju alla, att de rent finansiella problemen hava med den tilltagande lånehushållningen trätt fram i förgrunden på sådant sätt, att även riksdagen måst ägna all uppmärksamhet åt saken. Icke minst gäller detta kommunernas finansväsen. Vi hava ägnat ökad uppmärksamhet isynnerhet åt städernas lånehushållning och den plats denna intager i nationens ekonomiska liv. Staten har måst ägna verklig uppmärksamhet åt dessa förhållanden och söka efter de vägar, på vilka staten bör gå för att se till att även städernas finansväsen håller sig i rätta banor och i enlighet med vad för nationen i dess helhet är sunt och riktigt. Man kan icke längre låta städerna fullkomligt frött och obehindrat sköta sin verksamhet utan någon som helst statskontroll. Men hur hela denna kontroll utövas, det är närmast frågan.

Jag har för min del under tidigare verksamhet i riksdagen alltid hävdad, att vi böra mellan staten och kommunerna få ett så förtroendefullt och gott förhållande som möjligt. Staten skall icke vara den stele ämbetsmannen, som inträder med hårdhänt kontroll, utan

Ang. anslag till
Svenska stads-
förbundet.

(Forts.)

det skall vara fri och naturlig samverkan, där båda böra sträva efter att få det för nationen bästa.

Nu har sedan några år en sammanslutning kommit till stånd inom städernas organisation, vilken åsyftar just sådan samverkan med staten, varom jag här försökt antyda, att det är den riktiga vägen. Från statens sida bör man då också sträcka ut en hand till denna organisation och söka etablera ett verkligt gott samförstånd. Jag är viss på att härmed komma på längden båda parterna att få största nyttan, och det kommer även att bli billigast för statsverket.

Statsutskottet har enhälligt avstyrkt detta och hänvisar till att städerna själva kunna bekosta denna sak. Javisst kunna de det. Det är icke någon egentlig kostnadsfråga det gäller, men vad saken här närmast gäller, det är att staten genom att giva något mindre bidrag själv får inflytande och tillgång till den kunskap på detta område, som är så ytterst önskvärd också för statens egen förvaltning och för den kontrollverksamhet staten skall utöva. Jag tror, att riksdagen genom att avslå denna sak går förbi själva kärnan i föreliggande spörsmål, och för en liten tillfällig vinst kommer alldeles ifrån de möjligheter, som härmed erbjudas. Jag vill för min del uttala ett beklagande därav, men jag vill, om nu riksdagen skulle gå den väg statsutskottet föreslår och avslå detta, emellertid uttala den ytterst livliga förhoppningen, att vederbörande organisation av städerna det oaktat måste söka åstadkomma det finansråd, som är föreslaget och genom detsamma knyta en intim samverkan med staten, varpå såväl staten själv som även kommunerna måste hava ett väsentligt gagn.

Herr vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Härefter anförde:

Herr S w a r t l i n g: Herr vice talman! Även mig har det syntts som den föreliggande frågan vid utskottets behandling av densamma betraktats såsom alltför obetydlig. Det kan ju också sägas, att saken icke har någon större betydelse, om man endast ser på det belopp som äskas.

Då jag emellertid har en helt annan uppfattning än utskottet rörande denna saks verkliga betydelse, har jag begärt ordet för att något närmare klargöra den syn på frågan, som jag har. Den skiljer sig från utskottets men sammanfaller helt och hållet med den som anlagts av herr finansministern i den kungl. propositionen.

Själva frågan, som det här gäller, avser en framställning från Svenska stadsförbundet om statsbidrag för upprättandet inom stadsförbundets s. k. kommunala centralbyrå av en finansavdelning med en finansdelegation eller s. k. finansråd. Detta råd skulle bestå av sakkunnige på kommunalförvaltningens och finanspolitikens område, av på dessa områden erfarna och skolade män. Enligt det fram-

lagda förslaget skulle rådets uppgift bestå i förutom handhavandet av en del saker av mera ren kommunal natur bland annat att på uppdrag av Kungl. Maj:t eller chefen för vederbörande statsdepartement verkställa utredning av frågor, som röra statskommunernas finansförvaltning eller statskontroll däröver, vidare att efter remiss avgiva yttranden över ansökningar av stadskommunerna om tillstånd att upptaga lån ävensom över andra ansökningar angående stadskommunernas finansförvaltning.

Ang. anslag till Svenska stadsförbundet.

(Forts.)

Att en sådan institution är av behovet starkt påkallad ha vi nyss fått vittnesbörd om. Att i densamma måste anses ligga ett rent statsintresse vil sidan av det kommunala har också vitsordats och torde icke kunna förnekas. Detta förhållande har gjort, att stadsförbundets styrelse ansett sig med fog kunna påräkna statsbidrag för täckande av med rådets verksamhet förenade utgifter. Man har så mycket mer skäl för detta som förbundet icke självt har råd att av sina ordinarie inkomster bestrida dessa kostnader.

Herr finansministern har i den kungl. propositionen oförbehållsamt godkänt stadsförbundets uppfattning och vid upprepade tillfällen i sin motivering framhållit icke blott nyttan och lämpligheten av de föreslagna anordningarna utan också kraftigt betonat, att det vore ett statsintresse att så långt som möjligt understödja och befrämja förbundets strävanden i nu förevarande hänseende. Finansministern hemställer därför också, att statsbidraget måtte lämnas. Även om han beträffande beloppets storlek på angivna skäl gjort en mindre ändring.

Utskottet har emellertid kommit till en annan uppfattning. Jag skall tillåta mig att närmare skärskåda de skäl, som utskottet anfört mot ett bifall till den kungl. propositionen. Först vill jag emellertid begagna tillfället att konstatera, hurusom även utskottet för sin del ger sitt erkännande åt själva syftet med stadsförbundets förslag, då utskottet säger:

»Utskottet finner det visserligen antagligt, att ett organ med sålunda angiven uppgift skulle komma att utöva en ur allmän synpunkt gagnelig verksamhet.» Utskottet fortsätter: »Det synes utskottet dock kunna med skäl ifrågasättas, huruvida icke den organisation, som härtill tagit initiativet, nämligen svenska stadsförbundet, borde äga tillräckliga ekonomiska möjligheter för att även utan ett redan från verksamhetens början utgående statsbidrag åstadkomma ett sådant organ. Först sedan ett dylikt kommit till stånd och under någon tid utövat sin verksamhet torde det vara möjligt att bedöma, huruvida statsunderstöd därtill lämpligen bör utgå. Så har, enligt vad utskottet inhämtat, skett i andra länder, där en sammanslutning av städer, motsvarande svenska stadsförbundet, åstadkommit en liknande organisation.» Vad beträffar utskottets förmodan, att stadsförbundet självt skulle kunna bestrida utgifterna för detta finansråd, så framgår det tydligt, av vad förut sagts, att så icke är förhållandet, då förbundets styrelse förklarar, att förbundets ordinarie inkomster icke därtill äro tillräckliga. Detta visar styrelsen med klara siffror. Men även om mot förmodan förbundet skulle självt

Ang. anslag till Svenska stadsförbundet. kunna bestrida kostnaderna, utgör det för mig icke något skäl för att yrka avslag på framställningen.

(Forts.)

Det ifrågavarande bidraget, liksom en hel del andra av samma natur, har nämligen, som också nyss påpekats, en dubbel betydelse. Det har icke enbart ett kontant värde för förbundet utan också, som jag skulle vilja säga, ett moraliskt värde. Från statens synpunkt har det betydelse därigenom, att staten genom detsamma får så att säga mera hand med institutionen i fråga. Hela institutionen får dessutom genom ett statsbidrag en annan, en mera av auktoritet präglad ställning, liksom det ej heller torde kunna förnekas, att ledamöterna i det s. k. finansrådet nog torde komma att arbeta under en känsla av mera ansvar, därest statsbidrag utginge.

Vad så angår utskottets uttalande därom, att i andra länder saken ordnats på annat sätt, så vill jag säga, att jag icke är i tillfälle och icke har varit det på grund av den korta tid, som stått till buds, att kontrollera uppgiften därvidlag. Jag får därför utgå ifrån, att den är riktig. Även om alltså förhållandet vore sådant och om förhållandena i övrigt vore fullt jämförbara, synes det mig icke vara något, som absolut kan vara avgörande för vårt handlingssätt, då vi här gå att besluta. Vi ha väl icke blivit vana vid att taga intryck av och efterhärma vad som göres i andra länder. Huruvida detta alltid är lämpligt, lämnar jag därhän. Mig synes fastmer, att rättesnöret för vårt handlingssätt i denna fråga liksom andra bör vara att göra vad vi anse vara nödvändigt och lämpligt, och icke att låta hänsynen till vad andra göra vara bestämmande. Jag tror, att litet mera självförtroende, i det mera originalitet, om jag så får säga, icke skulle kunna vara till skada. Jag vill också säga, att jag icke fattat det så, att utskottet framfört detta som ett motiv för sitt avslagsyrkande, utan jag föreställer mig, att det kommit in i betänkandet mera som historik.

Komma vi så till sist till utskottets sista och egentligen enda verkliga skäl, återfinna vi detta i den sista punkten av utlåtandet, där det säges: »Då härtill kommer att det statsfinansiella läget manar till största sparsamhet å olika utgiftsområden — särskilt, då det gäller nya sådana — har utskottet funnit sig icke kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.» Det är alltså sparsamheten man skall taga hänsyn till. Jag måste säga, att det skälet synes mig tilltalande, men det synes mig dock just icke i detta fall vara något, som kan tala för ett bifall till utskottets förslag. Det beror här så mycket på vad man menar med sparsamhet. Jag menar för min del därmed något helt annat än vad utskottet menar; jag menar nämligen att det är sparsamhet att vidtaga sådana anordningar, att man genom kontroll och god skötsel kan se till, att onödiga utgifter kunna undvikas och att nya utgifter kunna hållas inom måttliga gränser. Genom stadsförbundets förslag vore det just meningen att åstadkomma detta. Den besparing av några tusen kronor, som statsutskottet vill åstadkomma, genom att neka bidraget, spelar naturligtvis därvidlag icke någon som helst roll.

Jag ber därför att få vädja till kammaren att icke tillämpa den

sparsamhet i smått, skulle jag vilja säga, som utskottet förordar, utan i stället genom ett bifall till den kungl. propositionen söka bereda möjlighet att, på sätt som i förslaget avses, genom ökad effektiv kontroll etc. befordra en god hushållning och sparsamhet i verklig mening, i stort. Då Svenska stadsförbundet väl allmänt är erkänt vara en institution, som under många år utövat en synnerligen gagnande verksamhet, och då förbundet helt säkert även i nu föreliggande fråga har alla utsikter att kunna uträtta ett gott arbete, synes det mig, att även detta talar för ett bifall till framställningen.

Då jag alltså i stort sett har funnit, att de verkligen starka skäl, som i den kungl. propositionen anförts för ett bifall till det begärda anslaget, icke på något sätt förringas av vad utskottet anført, ber jag, herr vice talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den kungl. propositionen.

Häruti instämde herr *Persson* i Norrköping.

Herr *Bengtsson*: Herr talman! Det är väl en tillfällighet, att dessa två ärenden kommit i omedelbar följd efter varandra. I den fråga, som nyss var före, gällde det bidrag till en verksamhet på landsbygden, som har till uppgift att rädda familjer, hus, hem, skogar och sådant vid eldsvådor. Det avslag kammaren visserligen med en mycket liten majoritet. Här gäller det ett anslag till städerna. Det skulle bildas ett finansråd helt och hållet i stadskommunernas intresse. Detta råd skulle ha tvenne uppgifter. Den ena skulle vara att tillhandagå myndigheter inom kommuner, anslutna till stadsförbundet, med råd, anvisningar och hjälp i bokföringstekniska och andra finansiella ärenden. Å andra sidan skulle detta råd ha att svara på remisser från statens vederbörande myndigheter, särskilt i vad det gällde kommunernas finansärenden. Nu sades det i det föregående ärendet, att brandstodsbolagen mycket väl kunde bära anslaget på 5,000 kronor, men här skulle städerna med sina resurser och tillgångar icke kunna bära en sådan utgift som 8,000 kronor om året, utan det skulle erfordras statsbidrag. Jag vet icke, om man tänkt sig möjligheten av att landsbygden skulle kunna begära någon som helst hjälp av staten för att få fram samma verksamhet för landskommunerna, som här nu ifrågasättes för städerna. Det är ju helt naturligt, att städernas representanter här kämpa för att få detta anslag igenom. Är det då meningen att föra fram en strid mellan stad och land, som nu varit nedlagd en följd av år? Är det meningen att rösta mot landsbygdens intresse, då det gäller små anslag, men gå med på städernas anspråk? Jag tror vi böra avslå detsamma just på de skäl, som här äro påpekade. Jag vill särskilt betona, att det här gäller en organisation, som icke ännu visat något som helst arbete eller frambragt det minsta för att visa vad det kan uträtta, utan man begär här statsbidrag för att rentav få organisationen till stånd, medan däremot vid det förra anslaget det gällde en sammanslutning av föreningar, som ha uträttat ett storartat arbete under en lång följd av år.

Ang. anslag till Svenska stadsförbundet.
(Forts.)

Ang. anslag till
Svenska stads-
förbundet.

(Forts.)

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag och avslag på den kungl. propositionen.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet Palmstierna: Herr vice talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren tycks icke ha observerat, att det är två *kungl. propositioner*, det förevarande ärendet och det föregående. Kungl. Maj:t har i det föregående föreslagit, att anslag skulle lämnas till landsbygdens brandkärer, och i det förevarande ärendet, att anslag skulle lämnas till Svenska stadsförbundet. Hur man då kan säga, att man gör skillnad mellan stad och land, förstår jag icke. Statsutskottet har tyvärr avstyrkt båda anslagen. Kungl. Maj:t har ansett *båda* vara fullt behjärtansvärda.

Jag vill yttermera säga det, att den ärade talaren tycks icke ha reda på det förbunds verksamhet det här gäller, när han säger, att rörande länskommunernas finansväsende har intet åtgjorts. Jag har åtminstone för min personliga del haft tillfälle att erfara, vad detta förbund gjort tidigare, och senare haft tillfälle att följa dess verksamhet. Det har icke varit något finansärende hittills, som berört kommunernas liv, där icke Kungl. Maj:t ansett sig böra begära yttrande från detta förbund. Men detta förbund har tyvärr icke varit tillräckligt väl utrustat för att möta ens detta krav.

Man kan säga, att det även är fråga om ett statens intresse, då det gäller att skapa ett särskilt organ med de bästa dugande kommunalmännen inom landet, som skulle utgöra ett finansråd med en dubbel uppgift, *dels* att åstadkomma samverkan mellan städerna, *dels* också att bereda staten tillfälle att få de synpunkter sig förelagda, som komma från kommunernas män, men därjämte på sådant sätt att staten skulle inträda i detta finansråd med någon sin representant, vilken kunde företräda statens intressen och synpunkter. Giver staten intet bidrag, bortfaller hela den verksamheten. Det blir då en klyfta mellan å ena sidan staten och å andra sidan städer och municipalsamhällen i all synnerhet. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att det i detta fall kanske är det allra viktigaste att kontrollera just municipalsamhällellens finansiella liv och att kunna tillhandhålla dem goda råd för ordnandet av deras ekonomiska förhållanden. Alltnog, staten skulle kunna inträda i detta finansråd och där utöva en verksamhet. Man finge på detta sätt en mjuk och smidig organisation, som sannerligen är ytterst välbehövlig.

Här ockrar nu den ärade talaren på den synpunkten, att det kunna väl städerna själva bära. Jag har velat lägga saken så, att frågan gäller icke så mycket vad städerna kunna bära, men att det är ett intresse för staten att få sitt insteg i denna organisation och dess förvaltning och därmed slippa den kontrollapparat inom statsförvaltningen ensam, som i så gott som alla andra länder har etablerats. Jag skulle tro, att utskottet tager fel helt enkelt i sitt påpekande, att man överallt utomlands har anordnat det på detta sätt med en frivillig sammanslutning mellan stadssamhällen. Det

stipar redan på den omständigheten, att en sådan organisation för stadssambällena icke finnes överallt utan bara i ett fåtal stater, och där det finnes har i själva verket merendels staten varit tvungen att göra en egen kontrollorganisation aldeles vid sidan om städernas frivilliga organisation. Det är detta, som jag skulle önska, att vi i Sverige sluppe ifrån — den friktion och de svårigheter som därvid uppkommit — och att i stället man finge bättre och närmare samverkan mellan staten och kommunernas representanter.

Jag skulle vilja säga till herr Bengtsson, när han nu talar på detta sätt om att det gäller städerna, att jag för min del på sin tid — det kanske en hel del av kammarens äldre ledamöter ha reda på — var i färd med att söka skapa en organisation bland landskommunerna, och detta stadsförbund har i sin mån, när det gällt finansärenden, som rört landskommunerna, sökt utan avgift lämna sitt biträde. Är det så, att landskommunerna göra en liknande sammanslutning, som jag hoppas de vilja göra till ömsesidigt gagn för alla, så är det helt naturligt, att de också skola ha sitt statsbidrag för skapandet av ett finansråd. Jag vill därför enträget be herr Bengtsson att icke lägga upp frågan på sådant sätt. Kungl. Maj:t har icke sett saken på det sättet, och jag tror icke riksdagen bör göra det. Jag för min del har enlast velat lägga saken så, att vill icke staten tillmötesgå detta krav, så tror jag det är oklokt. Staten skulle då för att lägga upp hela ärendet på rätt bog få anlita en annan organisationsform för att åstadkomma den kontroll över kommunernas finansväsende, som är nödvändig. Men helt säkert blir det en dyr apparat. Märk väl, att första delen av denna apparat finnes redan inom finansdepartementet, och det är ganska starka krafter, som skulle önska se denna apparat svälla ut. Men här få vi en annan organisationsform, som är bättre. Det är detta jag velat bevisa, och jag tror, att kommuner, städer och municipalsambällena och kanske även rena landskommuner skola kunna förstå, att det kan ligga något vägande i dessa synpunkter, som jag nu framfört.

Herr S o m m e l i u s: Herr vice talman! Jag blev något förvånad över att herr Bengtsson sökte uppdraga en jämförelse mellan det föregående ärendet, då det gällde det frivilliga brandkårsväsendet, och detta ärende, men jag fick en klarare syn på tingen i fortsättningen av hans anförande, där han försökte draga upp en skillnad, som alltför ofta inträffar, mellan landsbygden och städerna. Jag tycker det är alldeles onödigt att vid detta tillfälle framdraga sådana konstlade motiv för avslag. Herr Bengtsson får väl erkänna, att städernas representanter i denna kammare mycket sällan motsatt sig anslagskrav, som haft till syfte att befordra landets intressen. Jag tror ingalunda, att det kan sägas att vi stadsbor varit ovilliga att tillmötesgå de anspråk, som ställts från lantmännens sida på statskassan. Vi ha endast kunnat anse det som vår skyldighet att tillmötesgå deras krav då vi i regel funnit anspråken berättigade. Intresset för landsbygden har i städerna aldrig slappnat, och det kommer helt sä-

Ang. anslag till
Svenska stads-
förbundet.
(Forts.)

kert att alltid förbli lika vaket. Jag tycker icke man skall draga in annat i denna fråga än vad som verkligen hör dit.

Herr Bengtsson höll också före, att städerna själva kunna bära dessa utgifter, men från statsrådsbanken ha vi helt nyligen hört ganska klart och tydligt uttalas, att herr Bengtsson har en oriktig syn på hela denna fråga. Det är icke meningen att med detta anslag gagna blott städerna utan landet i dess helhet. Herr statsrådet antydde, att man har förbigått kärnpunkten i denna fråga, och jag undrar, om icke herr Bengtsson har gjort det också. Kärnpunkten är statens önskan att komma i närmare förbindelse med städerna i landet, och detta av mångahanda skäl. Nu vill jag visst icke säga, att städerna på något sätt vanvårdat sin ekonomi, utan tvärtom tror jag, att städerna på ett tillfredsställande sätt fyllt de anspråk, som kunna ställas på dem, då det gällt att befordra sin utveckling; därom tror jag vi icke ens behöva tvista. Men det finnes skuggsidor också i städernas finansväsende, nämligen det ofantliga begäret efter skuldsättning. Ständigt arbetar man på att åstadkomma nya företag och verk i kommunerna, oavsett vad det kostar, blott man lätt kan låna upp pengar för ändamålet. Det råder en betänkelig benägenhet för upplåning i allmänhet, som nog också behöver sin kontroll. Jag har många gånger frågat framstående finansmän, huru långt man kan driva detta upplåningssystem inom städerna, men aldrig har jag ännu hört någon kunna besvara mitt spörsmål. Det synes, som om man ansåge sig kunna gå hur långt som helst därvidlag; enligt somligas mening åtminstone kunde man fortsätta så länge som samhällena ginge framåt.

Nu har herr statsrådet nyligen här fullt klarlagt den fråga vi här förhandla om. Han säger, att staten har intresse av denna fråga. Staten har intresse av att komma i närmare förbindelse med städernas representanter och att det för staten icke är oviktigt, huru städerna i vårt land sköta sin ekonomi. I detta syfte har man velat åstadkomma ett finansråd, för att de kommunala myndigheterna skulle kunna få råd och anvisningar i finansiella ärenden. Det skulle helt säkert gagna våra stadssamhällens utveckling i allra högsta grad i synnerhet som herr statsrådet upplyste om, att det icke är meningen att åstadkomma någon skärpt kontroll, utan närmandet skulle ske i helt välvilligt och vänskapligt syfte för uppnående av samarbete och möjliggörande av gemensamma förhandlingar. I detta syfte skulle nu detta lilla anslag beviljas. Därför har jag tillåtit mig vördsamt fästa uppmärksamheten på att detta anslag icke är obehövt, och det är en sak, som nog kan behöva understödjas. Jag tror icke att herr Bengtsson tager någon hänsyn till vad jag säger, och han går nog icke från sin åikt. Jag har icke heller stora förhoppningar på annat än att herr Bengtsson segrar i detta fall, men jag skulle för min del beklaga, om så bleve fallet. Därför har jag ännu en gång velat betona, att det icke blott är ett kommunalt anslag det gäller, utan att anslaget även ur statens synpunkt är i högsta grad behövt och önskvärt.

Jag yrkar alltså avslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Berggren: Jag är till väsentlig del förekommen av den närmast föregående talaren. Jag uppkallades av ett yttrande av herr Bengtsson, som framställde saken, som om det gällde en motsats mellan stad och land. Jag kan icke finna annat än att det är oriktigt. Den sammanslutning, som det här är fråga om, Svenska stadsförbundet, omfattar icke blott städer utan också köpingar och municipalsamhällen. Dessutom har Kungl. Maj:t i sin proposition påpekat, att, därest just den utvidgning, som det här är fråga om, komme till stånd, vore det meningen, att stadsförbundet genom denna organisation skulle tillhandagå även kommunalmyndigheter i landskommuner med anvisningar och råd i finansiella frågor, därest sådant mot någon mindre ersättning påkallades. Sålunda har meningen varit att utvidga verksamheten, så att den skulle kunna organiseras för dessa saker även i landskommunernas intresse.

Ang. anslag till Svenska stadsförbundet.
(Forts.)

Vid ure ställde herr Bengtsson såsom motsatser mot varandra det förevarande ärendet och det föregående. Jag skall då be att få nämna, att fastän jag är stadsrepresentant röstade jag för det förslag det då var fråga om. Jag tror det hade varit lyckligt om det hade bifallits, men även i denna fråga har jag den meningen, att anslaget bör bifallas.

Jag vill vidare vitsorda, att erfarenheten visat, att denna organisation, den byrå, som ordnats för att tillhandagå kommunerna med råd och upplysningar, fyllt och fyller sin uppgift på ett synnerligen förträffligt sätt och att den länt icke blott de kommunala myndigheterna utan även enskilda medlemmar inom kommunerna till stort gagn i en hel del frågor, där man behövt utredning och där man behövt inhämta upplysningar. Om denna verksamhet kunde utvidgas, så att även landsbygden kunde få del därav, så tror jag det skulle vara till det helas gagn.

Jag yrkar avslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Persson i Norrköping: Herr Bengtsson tillät sig säga om denna organisation, att Svenska stadsförbundet icke hade visat någon som helst verksamhet i denna särskilda del. Men även denna del av förbundets verksamhet har visat sig synnerligen behöflig och nödvändig för de svenska städerna, köpingarna och municipalsamhällena.

Det är icke fråga om pengarna så mycket i detta fall. Herr Bengtsson försökte insinuera, att stadsintressena och landsbygdsintressena här stode emot varandra. Jag ber då att få upplysa herr Bengtsson om att jag fastän stadsbo röstade för det föregående anslaget. Ingen människa i världen har här tänkt på någon mo sättning mellan landsbygd och städer i sådana frågor. Man får icke dra för vittgående slutsatser i fråga om motiven till ståndpunktstagandet i det ena eller andra fallet. Här är det endast fråga om att försöka förbättra just denna avdelning av Svenska stadsförbundets organisation i ändamål att det skulle bli, som den föregående talaren här yttrade, ett mera ingående samarbete mellan staten och

Ang. anslag till
Svenska stads-
förbundet.
(Forts.)

och kommunerna, att det således från statens sida skulle finnas mera direkt medverkan på detta område och än mera verksam kontroll över finansernas handhavande.

Det är möjligt, att förslaget faller nu, men den motivering statsutskottet åstadkommit synes mig vara präglad av det överhopade arbete som förefinnes inom utskottet. Någon grundlig utredning i frågan har enligt min mening icke beståtts i detta fall, ty då skulle resultatet säkerligen blivit ett annat, och det förvånar mig, att så många stadsrepresentanter icke ha mera blick för saken än nu är fallet. Frågan måste dock fram på något sätt.

Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Bengtsson: Herr talman! Jag hade ju väntat mig, att mitt anförande här skulle bli angripet från flera håll och även från statsrådsbänken. Men jag vädjar till herr statsrådet och kam-maren, huruvida man icke då man läser den kungl. propositionen, får det intrycket, att det gäller en ny verksamhetsgren här. Det är ju tydligt av vad som här anförts, att det är en ny verksamhet, som det här äskas anslag till och som skulle utövas av personer tillsammans bildande ett finansråd. Nu har herr statsrådet och även andra talare sagt, att jag skulle ha angripit stadsförbundet och sagt, att det aldrig utträtt något på detta område. Det har jag aldrig sagt. Jag har sagt, att det råd det nu gäller ännu icke kommit till stånd och icke börjat sin verksamhet. Jag vädjar till det stenografiska protokollet, huruvida det icke står så där.

Sedan säges det från olika håll, att detta icke är endast ett stadsintresse utan lika mycket ett statsintresse. Jag undrar, om man kan säga, att det är ett statsintresse att giva anslag till ett finansråd, som — jag betonar det ännu en gång — skulle ha till uppgift att tillhandagå vederbörande myndigheter inom kommuner anslutna till stadsförbundet med råd, anvisningar och hjälp i bokföringstekniska och andra finansiella ärenden. Är det verkligen ett statsintresse? Landsbygdens kommuner få också avgiva yttranden i många frågor, som hänskjutas till dem, både landsting och primärkommuner.

Sedan säger herr Sommelius, att städernas representanter bruka icke gå emot landsbygdens intressen. Ja, jag vädjar till herrarna, vem det var som talade *mot* anslaget i det föregående ärendet. Och nu i detta ärende ha ej mindre än 5 stadsrepresentanter talat för detta anslag, som statsutskottet enhälligt avstyrkt.

Nu säger herr Persson i Norrköping, att statsutskottet har så många ärenden under behandling, så att det icke grundligt behandlat denna sak. Det tycker jag icke är värdigt en representant för ett utskott att falla ett dylikt omdöme om ett annat. Jag tror, att statsutskottet vid ärendenas behandling prövar saken lika noga, som lagutskottet plägar pröva sina.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Odqvist: Herr vice talman! Det har ju från herr stats-

rådets liksom från några andra stadsrepresentanters sida framhållits, att kommunerna behöva en kontroll över sin ekonomi, och det tror jag för min del också, att de behöva, så mycket som städerna alltjämt skuldsatt sig år efter år. Och icke minst under den tid Svenska stadsförbundet utövat sin verksamhet har denna skuldsättning blivit större. Men den kontroll, som herrarna vilja ha, finnes redan i finansdepartementet. För några år sedan tillsattes där en särskild tjänsteman, som skulle kontrollera låneverksamheten i stadskommunerna och även landsbygdskommunerna. Den kontrollen finnes sålunda redan.

Ang. anslag till Svenska stadsförbundet.

(Porto.)

Jag har varit med om denna frågas behandling i statsutskottets tredje avdelning, och där sitta åtskilliga stadsrepresentanter från såväl första kammaren som andra kammaren. Vid frågas behandling, som skedde ganska ingående och icke med något slarv, som herr Persson i Norrköping tillät sig antyda, så fick man reda på, att det behövs icke någon statsorganisation för ändamålet. Ty i utlandet ha städerna kunnat organisera saken själva och själva bekosta kontrollen. Då bör det kunna ske även här, ty hos våra städer finnes det ganska stora resurser för att upprätthålla denna kontroll utan anslag från staten.

Vidare är det så, som jag sade vid den föregående frågas behandling, att lämnade man anslag nu, så får man fortsätta, och anspråken komma antagligen att ökas. Det har man erfarenhet av.

På grund av vad jag här anfört och de skäl, som anförts av statsutskottet och som gillats av mig, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr S o m m e l i u s: Herr talman! Jag ber att få inlägga en gensaga mot den föregående talarens påstående, att från städernas sida skulle ha uttalats, att det föreläge behov av mera kontroll över kommunalförvaltningen. Jag yttrade mig i detta fall mycket varmt. Jag sade, att jag var med om denna apparat icke därför att det var fråga om kontroll, utan därför att det gällde att åstadkomma förbindelse mellan staten och kommunerna och att man därigenom möjligen skulle kunna vinna sparsamhet och andra nödvändiga förutsättningar för en fri utveckling av samhällena. Och jag har icke heller av någon annan talare från städerna hört uttalas, att städerna vore i den situationen att absolut behöva mer kontroll. Jag vill uttala en protest mot detta påstående.

Herr T e n g d a h l: Herr talman! Jag tillhör icke den avdelning, som behandlat detta ärende, men då jag står antecknad som deltagande i utskottets beslut, ber jag att få säga, att det närmast beror på ett förbiseende, att jag icke är antecknad som reservant. Då jag är livligt övertygad om den stora nytta, som Svenska stadsförbundet alltjämt gjort och det gagn staten skulle ha av detta anslag, kommer jag för min del att rösta för bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Visserligen är det sant, att det här är fråga om en ny avdelning inom stadsförbundet, men å andra sidan är detta förbunds

Ang. anslag till verksamhet sedan många år så väl känd, att man icke behöver anföra såsom skäl för avslag, att det är fråga om en ny verksamhetsgren.

(Forts.)

Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet Palmstierna: Jag ber att få säga ett ord till herr Odqvist. Han talade om att vi redan ha kontroll. Det torde vara ganska allmänt erkänt, att den nuvarande anordningen icke är tillfredsställande, varken från statens eller kommunernas synpunkt. Tyvärr är den granskning, som nu pågår, merendels rent formell, detta beroende på att statens representerar icke ännu besitta den erforderliga erfarenhet, som de skulle kunna förvärva på detta vis. Det vore väl ändå till allmän bättnad, om man finge en ändring till stånd i det avseendet.

Sedan nämnde herr Odqvist någonting om att städernas skuldsättning ökats sedan Svenska stadsförbundet började sin verksamhet. Jag vill då säga, att herr Odqvist tycks icke känna till, att det var just på grund av 1907 års kris — och det var 1907 som Svenska stadsförbundet började sin verksamhet — som vi fingo syn på faran för hela landets ekonomiska liv, om städerna och de små samhällenas finanser icke skötas på ett rationellt sätt. Då var det som Svenska stadsförbundet framlade förslag ifråga om begränsning i det kor a låneväsendet, och detta förslag blev riksdagens beslut på grund av Kungl. Maj:ts proposition.

När så herr Bengtsson säger, att det är kommunala angelägenheter det gäller, och frågar, vad staten har för intresse av detta, så undrar jag, huru många av kammarens ledamöter det är, som dela denna hans uppfattning. Om man betänker, vilken mängd hundratal miljoner det rör sig om ifråga om kommunernas låneväsende, så borde var och en kunna förstå, att det blir en stor statsangelägenhet. Här är det verkligen ett statsintresse, och både riksgäldskontoret och riksbanken ha någonting att säga ifråga om detta.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, delvis ock på avslag därå och bifall i stället till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fann herr vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 91, bifaller Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan. *Ang. anslag till Svenska stadsförbundet.*

Voteringen utvisade 71 ja mot 70 nej, vid vilken utgång kammaren således med avslag å utskottets hemställan bifallit Kungl. Maj:ts i ämnet avgivna proposition. (Forts.)

§ 16.

Statsutskottets memorial, nr 92, angående sättet för täckande av det för beredande av rörelsekapital för bränslekommissionen under år 1918 beviljade anslag föredrogs härefter; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

§ 17.

Vid föredragning härfå av andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av herr Kjellbergs motion, nr 301, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående medverkan från statens sida till pensionering av viss arbetskraft vid enskilda sociala anstalter begärdes ordet av *Ang. pensionering av viss arbetskraft vid enskilda sociala anstalter.*

Herr Möller, som yttrade: Herr talman! Det har i första kammaren, då detta ärende där i dag behandlades, framställts anmärkningar mot fjärde tillfälliga utskottets handlingssätt, därför att, som herrarna kanske funnit, bägge kamrarnas utskottsutlåtanden äro lika lydande. Nu är det så, att andra kammarens fjärde tillfälliga utskott har tagit ett av första kammarens tillfälliga utskott utarbetat utlåtande. Jag skall därför tillåta mig lämna följande förklaring.

När vårt utskott behandlade detta ärende, så beslöt det att söka samarbete med första kammarens tillfälliga utskott, som hade samma ärende om hand. När jag i detta ärende vände mig till en ledamot av första kammarens tillfälliga utskott, förklarade han, att utskottet redan slutbehandlat saken och att det följktligen icke kunde bli något gemensamt sammanträde. Då beslöt vårt utskott att uppdraga åt vår sekreterare att sätta sig i förbindelse med första kammarens tillfälliga utskotts sekreterare för att gemensamt med honom utarbeta ett utlåtande, därför att vi ansågo det vara en fördel för själva riksdagsbehandlingen av saken, om det kunde bli ett gemensamt utlåtande. Det visade sig då, att första kammarens utskottsutlåtande redan var tryckt, och vår sekreterare anhöll då att få ett korrekturavdrag, som sedan förelades utskottet. Att avsikten var, att detta korrekturavdrag skulle användas vid utarbetande av fjärde tillfälliga utskottets utlåtande, hade första kammarens tillfälliga utskotts sekreterare kännedom om, och det hade han också medgivit.

Jag har endast velat lämna denna förklaring för att påvisa, att fjärde tillfälliga utskottet har handlat uteslutande i avsikt att underlätta riksdagsbehandlingen av detta ärende. Kamrarnas utskott hava ju kommit till samma slut, och den enda ändring som gjorts

Ang. pensionering av viss arbetskraft vid enskilda sociala anstalter.
(Forts.)

rör sig om en principfråga. Det är en passus i första kammarens utskotts utlåtande, där det talas om ett eventuellt förstatligande av dessa anstalter, som fjärde tillfälliga utskottet borttagit, då det icke ansett, att man borde yttra sig om den saken.

För övrigt har jag intet att säga utan ber blott få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. På framställd proposition av herr talman, som under herr Möllers yttrande återtagit ledningen av kammarens förhandlingar, blev utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 18.

Ang. uppförande av vissa bostadshus.

Föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av herr Welins motion, nr 21, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om medverkan från statsverkets sida till uppförande av bostadshus.

Därvid anförde

Herr Welin: Herr talman! När jag avlämnade denna motion, så skedde det nog med den tanken, att det var ett fåfängt försök. Jag kände så tillvida förhållandena inom kammaren, att jag icke hade stora förhoppningar om, att ett sådant förslag som detta skulle gå igenom. Men jag ansåg, att min plikt bjöd mig att säga, vad jag hade på hjärtat i frågan. Vad jag fruktade har inträffat, men jag hade verkligen icke väntat, att utskottsbetänkandet skulle vara fotat på så ytterligt svaga grunder, som det är. Jag skall icke nu tala om att motionen, som dock är jämförelsevis omfattningrik, blivit avfärdad på en knapp sida. Det är en synnerligen stor förtjänst, då vi eljest äro överhopade med papper av allehanda slag, att utskottet uttryckt sig kortfattat, men man hade väntat, att utskottet på denna knappa sida koncentrerat verkliga fakta, verkliga skäl mot motionen. Men det förhåller sig på ett helt annat sätt.

Redan i utskottets första egna yttrande möter man en sats som utskottet själv snart nog i fortsättningen kommer att på sätt och vis jäva. Utskottet säger, »att hyresvärdarna i allmänhet sakna den sociala solidaritetskänsla, som skulle förhindra dem att sortera hyresgäster efter barmantalet». Det är ju i överensstämmelse med motionens framställning. Men sedan säger utskottet i fortsättningen, att om man följde motionärens förslag och finge särskilda byggnader uppförda, där barnrika familjer skulle kunna inhysas, så skulle man kunna befara, att det bleve en ny förevändning för hyresvärdarna att neka dylika familjer att få hyra. För min del är jag övertygad om, att om en hyresvärd över huvud taget icke vill taga emot barnrika familjer, så gör han det icke mindre, därför

att det finns tillgång på bostäder på annat håll. Vad gjorde det för övrigt, om hyresvärdarna nekade mera allmänt? Då finnes ju en tillgång på annat håll. Ett avslag i detta avseende spelade då ingen roll, men det gör det nu.

Vidare framhåller utskottet, att följden av att man finge särskilda bostäder för barnrika familjer skulle bliva, »att barnrika familjer samlades i vissa med statsunderstöd uppförda fastigheter, medan i allmänhet små familjer väsentligen bebodde enskilda fastigheter». Härtill vill jag säga, att detta bleve nog följden, men det är en nödfallsåtgärd, som jag yrkat på, och i nödfall får man finna sig i en hel del förhållanden. För övrigt är det åtskilliga städer, som finna sig i detta nödfallsläge och verkligen uppföra bostäder åt barnrika familjer, såsom jag påvisat i min motion. Det, som således redan många kommuner underkastat sig, vore väl icke farligt att giva statens understöd.

Jag går vidare i utskottets utlåtande. Utskottet säger, att åtgärder borde vidtagas för bostadsnödens avhjälpande över huvud taget. »Blir tillgången till bostäder tillräcklig, torde särskilda åtgärder för att tillförsäkra barnrika familjer bostäder icke bliva behöfliga». Ja, när skall detta ske? När skall man komma därhän, att det finnes tillräckligt med bostäder, så att även de barnrika familjerna få tillfälle att utan svårigheter erhålla bostäder? Det kommer att dröja ganska länge, icke minst i dessa tider, då det är så dyrt att bygga. Här skulle man med skäl kunna tillämpa det gamla ordspråket: »Medan gräset gror, så dör kon». Utskottet hänvisar i denna fråga till bostadskommissionen, vars utlåtande är inhämtat. Kommissionen önskar, att frågan löses i hela dess vidd och i ett sammanhang, och detta ansluter sig utskottet till. Är det nu så, att frågan skall lösas i hela sin vidd, då hava alla de kommuner, som jag förut talat om, varit på villospår, och det finge då anses som ett missgrepp av dem att bereda särskilda bostäder åt barnrika familjer. Men det få vi väl ändå vara överens om, att det icke är något missgrepp av dem.

Utskottet hänvisar som sagt till bostadskommissionen, och det får jag säga, att det är ett mycket svagt stöd som utskottet får här, och det är då icke att undra på, om utskottets eget utlåtande blir svagt. Jag kan icke finna, att bostadskommissionen på en enda punkt framlagt något hållbart skäl för avslag å motionen.

Efter en vidlyftig refererande ingress, som icke upplyser om någonting, säger kommissionen, att den fullständigt delar motionärens uppfattning om behovet av bostäder åt barnrika familjer. Men icke desto mindre slutar kommissionen med att förorda avslag på motionen. Detta är ganska egendomligt. Den säger, att åtgärderna böra »icke inskränkas till de barnrika familjernas behov och ej heller böra från statens sida träffas anstalter, varigenom denna sida av bostadsfrågan kunde isoleras från sitt sammanhang med denna fråga i hela dess vidd». Således får man icke isolera denna fråga. Men hur ofta måste man icke här i livet isolera en detalj av en fråga från frågan i sin helhet. Det är ofta särskilt behjärtansvärda

Ang. uppförande av vissa bostadshus.
(Forts.)

Ang. uppförande av vissa bostadshus.
(Forts.)

saker, som man måste taga sikte på, och då får man isolera dessa från det övriga. Så gör man över allt i livet, om man vill se till sak och icke blott gå efter rätliniga grundsatser, som man icke törs vika ifrån.

Kommissionen pekar på att i lagen den 25 maj 1917 med vissa bestämmelser mot oskäligen hyresstegring föreskrives i § 13, att den kommunala bostadsförmedlingen särskilt skall eftersträva att bereda barnrika familjer bostäder. Därmed anser kommissionen, att det hela är väl beställt och allt gjort, som kan göras. Att gå längre vill kommissionen icke av det skälet, att det saknas lokala organ, som på något sätt skulle kunna inträda och lämna upplysning och råd i detta avseende. Nu förefaller det, som om det icke vore svårt alls att få sådana lokala organ ordnade. Skälet är tydligen ett svepskäl. Det verkliga skälet är icke detta, att det saknas lokala organ, utan att man icke fått sikte på frågans vikt. Man har icke tänkt på, att det är en verkligt betydelsefull fråga, och så har man naturligtvis huggit till med ett skäl, som icke är något bärande skäl.

Vidare säger kommissionen, att man väntar, att denna lagstiftning av den 25 maj 1917 skall bli fortbestående och att man således i den skall ha en hjälp i de fall, som det är fråga om. Men då frågar jag, om man verkligen med ett önskemål uti en lagparagraf skall kunna uträtta något. Här fordras verkligen kraftigare åtgärder än blott att uttrycka önskemål, och det är dessa kraftiga åtgärder som jag påyrkat i min motion i form av understöd från statens sida.

Jag återgår nu från detta bostadskommissionens yttrande, som jag finner vara ytterligt svagt, till utskottets eget utlåtande. Där heter det mot slutet, att hela bostadsfrågan är lagd under utredning. Ja, denna utredning verkställs just genom bostadskommissionen, men kommissionen har i sitt yttrande visat sig icke alls förstå och behärta saken, och följaktligen har man ingenting att vänta från dess sida. Detta är det ena skälet, varpå utskottet avstyrker. Det andra är, att åtgärder redan vidtagits — detta syftar på den nyssnämnda paragrafen i lagen av den 25 maj 1917 — och vidare att, såsom utskottet säger, det har ställts i utsikt att ytterligare få några åtgärder vidtagna. Vilka dessa åtgärder äro, det hemlighåller utskottet, och det har nog utskottet skäl att göra, ty det kan icke påvisas, att det verkligen har ställts i utsikt några som helst åtgärder från statens sida i detta syfte. För övrigt säger utskottet, att dessa åtgärder endast skulle avse nu rådande kris, men jag vill påpeka, att min motion icke avser rådande kris, utan den avser, att det skall bli en permanent institution, som naturligtvis kan vara till särskild nytta under krisen, men som är avsedd att vara till nytta även för kommande dagar.

Allra sist säger utskottet, att det uttalar den förväntan, att man snart skall få något utlåtande från bostadskommissionen. Det hoppas jag också, men vad jag icke har någon förhoppning om, det är, att av kommissionen få någon hjälp i det avseende, som det här

är fråga om. Hela den fråga, som nu föreligger, är en jämförelsevis ny fråga, och det är därför icke att förvänta, att vare sig ett riksdagens utskott eller bostadskommissionen skall tillräckligt förstå och behjerta denna sak. Allt nytt, som kommer fram, behöver ha sin tid att växa in i medvetandet, men jag är också övertygad om, att så småningom, allt efter som åren gå och erfarenheten vidgas beträffande de förhållanden, som här äro på tal, skall också denna sak mogna, och jag vill därför uttrycka den förhoppningen att frågan, när den nu i dag faller, måtte falla framåt. Befolkningsfrågan är i alla händelser så ytterligt viktigt, att Sveriges representanter måste förr eller senare taga det i beaktande. Därpå hänger till stor del vårt lands kommande välfärd.

Jag har ingen som helst utsikt att vinna framgång för mitt förslag i dag, och därför skall jag, herr talman, icke heller göra något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 19.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av herr Petterssons i Södertälje motion, nr 270, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av s. k. arbetskamrar föredrogs härpå; och biföll kammaren utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan.

§ 20.

Vidare föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av en yrkesräkning.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 21.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående minimipris å brödsäd m. m. ävensom 10 i ämnet väckta motioner.

Ang. minimipris å brödsäd m. m.

I en till riksdagen den 19 mars avlåten till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 204, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet för samma dag föreslagit riksdagen att medgiva, att utfästelse finge meddelas

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem åren 1918 och 1919 skördade partier vete, vilka till staten hembjödes före den 1 juni 1920, till ett pris av minst 39 kronor per

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 47.

Ang. minimi-
pris å brödsåd
m. m.
(Forts.)

100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verkställa uppköpen med tillämpande av en prisskala, som för vara av bästa kvalitet gäve ett pris 2 kronor högre eller således minst 41 kronor;

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem åren 1918 och 1919 skördade partier råg, vilka till staten hembjödtes före den 1 juni 1920, till ett pris av minst 38 kronor per 100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verkställa uppköpen med tillämpande av en prisskala, som för vara av bästa kvalitet gäve ett pris 2 kronor högre eller således minst 40 kronor;

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem år 1918 skördade partier korn, vilka till staten hembjödtes före den 1 juni 1919, till ett pris av minst 33 kronor per 100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verkställa uppköpen med tillämpande av en prisskala, som för vara av bästa kvalitet gäve ett pris 2 kronor högre eller således minst 35 kronor;

dels att vid inköp före den 1 juni 1919 för statens räkning av under år 1918 skördade ärter priset icke finge understiga 55 kronor per 100 kg.;

dels att vid inköp före den 1 juni 1919 för statens räkning av under år 1918 skördad, väl sorterad potatis, avsedd till matpotatis, priset icke finge understiga 10 kronor 50 öre per 100 kg.;

dels ock att för statens räkning från vederbörande tillverkare inköpa de partier torkade potatisprodukter, potatisstärkelse och glykos, som tillverkats av potatis av 1918 års skörd och till staten hembjödtes före den 1 juni 1919, till pris, som fastställdes av en nämnd, utsedd på sätt Kungl. Maj:t ägde föreskriva, och vilket pris så avpassades, att potatisens odlare kunde påräkna ett pris av 8 kronor 50 öre per 100 kg. potatis med 18 % stärkelsehalt;

samtliga utfästelser avseende leverans fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som vore närmast odlingsorten, samt å tid, som av staten närmare bestämdes.

I sammanhang med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

nr 362, i andra kammaren av herrar *Månsson* i Hagström och *Vennerström*, vari hemstälts,

att riksdagen ville besluta, att de pris, som skulle betalas för den spannmål, som skulle inköpas för statens räkning, på sätt Kungl. Maj:ts proposition nr 204 åsyftade, måtte bestämmas till 3 kronor 70 öre per 100 kg. utöver vad de danska jordbrukarna i år erhöle för sin spannmål av danska staten enligt de nu fastställda prisen;

nr 23 i andra kammaren av herrar *Elisson* och *Henrikson*, vari hemstälts,

att minimipris för åren 1918 och 1919 måtte åsättas vete med 35 kronor, råg med 35 kronor och korn med 30 kronor per 100 kg. under i övrigt samma bestämmelser som år 1917;

nr 24 i andra kammaren likaledes av herrar *Elisson* och *Henrikson*, vari hemställdt,
 att minimipris för potatis för år 1918 måtte bestämmas till 8 kronor per hektoliter under i övrigt samma bestämmelser som år 1917;
 nr 360 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Landeryd *m. fl.*, vari hemställdt,

Ang. minimipris å brödsårl
 m. m.
 (Forts.)

att riksdagen måtte besluta, att utfästelse skulle meddelas, att vid inköp före den 1 juni 1919 för statens räkning av under år 1918 skördad, väl sorterad potatis, avsedd till matpotatis, priset icke finge understiga 12 kronor per 100 kg.;

nr 153 i första kammaren av herr *von Essen m. fl.*, vari hemställdt om sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition, att,

dels priset å korn, odlad inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län sattes till minst 38 kronor för fullt marknadsgill vara och 40 kronor för vara av bästa kvalitet;

dels ock priset å under 1918 inom nämnda län odlad matpotatis icke finge understiga 12 kronor 50 öre per 100 kg.;

nr 359, i andra kammaren av herr *Olofsson*, vari hemställdt.

att riksdagen måtte besluta sådan ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 204, att minimipriset för korn, som odlades inom de fyra nordligaste länen, nämligen inom Västernorrlands, Norr- och Västerbottens samt Jämtlands län, måtte höjas till minst 36 kronor för 100 kg., samt att priset för potatis odlad inom samma område icke finge understiga 14 kronor för 100 kg.;

nr 370, i andra kammaren av herr *Olsson* i Rösta *m. fl.*, vari hemställdt,

dels att minimipriset inom Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län vid inköp för statens räkning från odlare inom landet sattes till 38 kronor per 100 kg. för fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verkställa uppköpen med tillämpande av en prisskala, som för vara av bästa kvalitéer gäve ett pris av 2 kronor högre eller således minst 40 kronor;

dels att vid inköp före den första juni 1919 för statens räkning av under år 1918 skördad matpotatis priset icke finge understiga 15 kronor;

nr 220, i andra kammaren av herrar *Bäcklund* och *Lovén*, vari hemställdt,

att riksdagen måtte bevilja ett förslagsanslag av högst 500,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, med rätt att användas under år 1918, till upplysningsverksamhet och tillhandahållande av utsäde för rapsodlingens bedrivande, och att odlare av raps garanterades ett minimipris för odlad vara jämte garanti, att staten övertog det odlade rapsfröet till detta pris, samt att odlare av raps finge rätt att, till ett pris som bestämdes före odlingen, återköpa rapskakor i förhållande till den rapsfrömängd, som inlevererats till staten; samt

nr 154, i första kammaren av herr *Aaby Ericsson* och nr 361 i andra kammaren av herr *Olsson* i Kullenbergstorp, vari hemställdt,
 att riksdagen måtte dels bifalla Kungl. Maj:ts i propositionen nr

Ang. minimi-
pris å brödsäd
m. m.
(Forts.)

204 gjorda framställning, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t an- hålla, det täcktes Kungl. Maj:t, med beaktande av i motionerna an- givna synpunkter, låta utreda, huruvida icke i vissa fall högre pris än de av staten fastställda lösningspris lämpligen skulle kunna med- givas vid inköp av vete, råg, korn och ärter, ävensom vidtaga de åt- gårdar, vartill denna utredning kunde giva anledning.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts ifråga- varande framställning och de av herr Nilsson i Landeryd m. fl., av herr von Essen m. fl., av herr Olofsson och herr Olsson i Rösta m. fl. väckta motioner medgiva, att utfästelse meddelas

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem åren 1918 och 1919 skördade partier vete, vilka till staten hembjödes före den 1 juni 1920, till ett pris av minst 39 kronor per 100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verk- ställa uppköpen med tillämpande av en prisskala, som för vara av bästa kvalitet gäve ett pris 2 kronor högre eller således minst 41 kronor;

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem åren 1918 och 1919 skördade partier råg vilka till staten hembjödes före den 1 juni 1920, till ett pris av minst 38 kronor per 100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verk- ställa uppköpen med tillämpande av en prisskala, som för vara av bästa kvalitet gäve ett pris 2 kronor högre eller således minst 40 kronor;

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem år 1918 skördade partier korn, vilka till staten hembjödes före den 1 juni 1919, till ett pris av minst 33 kronor per 100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verkställa uppköpen med tillämpande av en prisskala, som för vara av bästa kvalitet gäve ett pris 2 kronor högre eller således minst 35 kronor;

dels att vid inköp före den 1 juni 1919 för statens räkning av under år 1918 skördade ärter priset icke finge understiga 55 kronor per 100 kg.;

dels att vid inköp före den 1 juni 1919 för statens räkning av under år 1918 skördad, väl sorterad potatis, avsedd till matpotatis, priset icke finge understiga 12 kronor per 100 kg.;

dels ock att för statens räkning från vederbörande tillverkare in- köpa de partier torkade potatisprodukter, potatisstärkelse och glykos, som tillverkats av potatis av 1918 års skörd och till staten hembjödes före den 1 juni 1919, till pris, som fastställdes av en nämnd, utsedd på sätt Kungl. Maj:t ägde föreskriva, och vilket pris så avpassades, att potatisens odlare kunde påräkna ett pris av 8 kronor 50 öre per 100 kg. potatis med 18 % stärkelsehalt;

samtliga utfästelser avseende leverans fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som vore närmast odlings- orten, samt å tid, som av staten närmare bestämdes;

2) att de av herr von Essen m. fl., av herr Olofsson och av herr

Olsson i Rösta m. fl. väckta motioner, i vad de icke blivit besvarade genom vad utskottet i punkten 1) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; Ang. minimipris å brödsääd m. m.

(Forts.)

3) att den av herrar Bäcklund och Lovén väckta motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

4) att riksdagen måtte avslå de av herrar Månsson och Vennerström, av herrar Elisson och Henrikson samt av herr Aaby Ericsson och av herr Olsson i Kullenbergstorp väckta motionerna.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Sjöblom*, som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag;

av herrar *Nilsson* i Tånga, *Johansson* i Uppmälby, *Sävström*, *G. Magnusson* och *Flognfält*, vilka med ett särskilt uttalande likaledes hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag;

av herrar *Fahlén*, *Hellström*, *Nilsson* i Landeryd och *Lundström*, som hemställt

1) att riksdagen måtte etc. (= utskottet);

dels (= utskottet);

dels (= »);

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem för år 1918 skördade partier korn, vilka till staten hembjödes före den 1 juni 1919, till ett pris, som för korn, odlat inom Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län, sattes till minst 36 kronor per 100 kg. och för korn, odlat inom övriga delar av landet, till minst 33 kronor per 100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verkställa uppköpen med tillämpande av en prisskala, som för vara av bästa kvalitet gäve ett pris 2 kronor högre eller således minst 38, resp. 35 kronor;

dels (= utskottet);

dels att vid inköp före den 1 juni 1919 för statens räkning av under år 1918 skördad, väl sorterad potatis, avsedd till matpotatis, priset icke finge understiga för potatis, odlad inom Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län, 14 kronor per 100 kg. och för potatis, odlad inom övriga delar av landet, 12 kronor per 100 kg.;

dels ock (= utskottet);

2) (= utskottet);

3) (= »);

4) (= »);

av friherre *Hermelin* mot vissa delar av utskottets motivering; samt

av herr *Olsson* i Kullenbergstorp.

Efter föredragning av *punkten 1)* begärdes ordet av

Herr *Nilsson* i Tånga, som yttrade: Herr talman! Innan jag närmare inlåter mig på det föreliggande ämnet, skall jag be att få

Ang. minimi-
pris å brödsäd
m. m.
(Forts.)

hemställa om en redaktionell ändring av motiveringen till en av reservationerna, nämligen på sid. 34, andra stycket, som börjar med orden »En närmare granskning». Av en eller annan anledning har formuleringen av denna sats blivit något ogrammatikalisk, och jag skall därför be att få hemställa om den ändringen, att den första satsen, som nu lyder: »En närmare granskning av de produktionskostnadskalkyler, varpå de föreslagna minimiprisen äro byggda, synes i vissa fall vara synnerligen höga», i stället erhåller följande lydelse: »En närmare granskning av de produktionskostnadskalkyler, varpå de föreslagna minimiprisen äro byggda, synes i vissa fall giva vid handen, att dessa kalkyler äro synnerligen höga.»

Som man finner av det föreliggande utskottsutlåtandet, har jordbruksutskottet splittrat sig ganska mycket, då det fattat beslut i förevarande fråga. Det föreligger ju icke mindre än fem stycken reservationer. Utskottet hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag utom beträffande det föreslagna minimipriset på potatis, som utskottet föreslår höjt från 10 kronor 50 öre till 12 kronor. Av reservanterna hava dels herr Sjöblom, dels undertecknad jämte herrar Johansson, Sävström, Magnusson och Flognfält yrkat 6 fall till Kungl. Maj:ts förslag, herr Fahlén m. fl. yrkar på ett särskilt minimipris för Norrland å korn och potatis, fr. herre Hermelin reserverar sig mot motiveringen, och herr Olsson i Kullenbergstorp har reserverat sig blankt.

Som jag nämnde och såsom framgår av utskottets utlåtande, hava vi inom utskottet reserverat oss till förmån för Kungl. Maj:ts förslag. Det kan då vara onödigt att med någon längre motivering understryka de skäl, som varit avgörande då de kommit till uttryck i reservationen. De av Kungl. Maj:ts föreslagna minimiprisen äro ju byggda på vissa produktionskostnadskalkyler. Jag skall icke nu inlåta mig på någon kritik av dessa kalkyler, ehuru det ju kunde göras vissa anmärkningar mot åtskilliga av de siffror, som där förekomma. Dessa kalkyler synas i allmänhet och i stort sett vara ganska rundligt tilltagna. Det erkänner också produktionskommittén själv, då den på sid. 14 säger att det torde »framstå såsom uppenbart, att de av kommittén sålunda förordade prisen innebära icke endast full ersättning för produktionsarbetet, jämväl där detta äger rum under mindre gynnsamma betingelser, men även därutöver en uppmuntran till vidgad odling av ifrågavarande säden.»

Det må ju vara en ren lämplighetsfråga, hur högt man över huvud taget vill gå utöver de beräknade produktionskostnaderna: huvudsaken därvidlag är ju dock, att man kommer dessa produktionskostnader så nära, som det över huvud taget är möjligt, och att dessutom de garanterade minimiprisen på olika produkter komma att stå i rättvist förhållande till varandra. Detta bör vara och det har för produktionskommittén också uppenbarligen varit den bärande principen, då man arbetat med denna fråga. Särskilt har man då haft sin uppmärksamhet riktad på näringsvärdet av de olika produkterna, och kommittén säger därom på sid. 3: »Ifråga om den odlade jordens användning bör vidare uppställas den grundsatsen, att upp-

märksamhet särskilt ägnas sådana kulturväxter, som per arealenhet räknat lämnar den största avkastningen i näringsvärde.»

*Ang. minimi
pris å brödsäd
m. m.
(Forts.)*

Det är från dessa utgångspunkter, som man måste se utskottets förslag, vilket ju, såsom man finner, går ut på en ganska väsentlig höjning av priset på potatis. För mig framstår det nästan oförklarligt, att utskottet — då man går ut från de synpunkter, som varit bärande för produktionskommittén, nämligen att prisen skola ställas i riktig relation till varandra — brutit ut en detalj och, som det synes mig fullkomligt subjektivt utan angivande av några som helst bärande skäl, föreslagit ett väsentligt högre pris. Utskottet har icke motiverat detta, åtminstone är denna motivering ganska enkel. Den inskränker sig till ett par, tre rader. Utskottet säger på sid. 30: »Rörande åter priset å potatis, avsedd till matpotatis, håller utskottet före, att vad framför allt Norrland beträffar det av Kungl. Maj:t föreslagna priset måste anses väl lågt för att vara ägnat att i önskvärd utsträckning främja odlingen av detta vårt ur folkförsörjningssynpunkt viktiga näringsmedel.» Detta är det enda skäl, som utskottet har haft att förebära för en höjning av potatispriset. Men utskottet tyckes självt hava alldeles förb. sett, att samtliga minimipriser, således icke blott beträffande säd utan också beträffande potatis, äro lagda så, att även den, som arbetar under mindre gynnsamma klimatiska och andra förhållanden, skall få sina kostnader betäckta och erhålla en skälig vinst för sitt arbete. Under sådana förhållanden har det, såvitt jag kunnat finna, icke förelegat några som helst rimliga skäl för utskottet att frångå Kungl. Maj:ts förslag.

Har utskottet stått på en ganska osäker mark, då det hemställt om en väsentlig höjning av potatispriset, så är detta icke mindre fallet beträffande reservanterna. Och om en av reservanterna kan man ju säga, att han till och med varit så osäker, att han står som reservant till sitt eget förslag. Herr Nilsson i Landeryd har nämligen reserverat sig emot utskottets beslut, trots att det är herr Nilssons förslag, som vunnit majoritet inom utskottet.

Motiveringen för den av herrar Fahlén m. fl. avgivna reservationen är i mitt tycke ganska unik. Reservanterna börja med att tala om, att när det gäller Norrland har produktionskommittén saknat nöliga primärsiffror för att kunna verkställa några produktionsberäkningar, men, säger man, »minimipriset för korn har satts något högre än som betingats av hänsynen till resultatet av den verkställda produktionsberäkningen för mellan-Sverige». Detta synes mig vara ett fullt bärande skäl emot vad reservanterna hemställt. Men detta skäl är inte nog för reservanterna, utan så återoppar man en utredning, som har verkställts av Västernorrlands läns hushållningssällskap, en utredning, som skulle visa, att produktionskostnaderna för korn i Norrland går till 41:20 kronor per 100 kg. Man tycker då, att det hade varit logiskt, att reservanterna då föreslagit detta pris för Norrlands del, men det märkliga är, att reservanterna i stället föreslä ett pris av 36 kronor. Jag får verkligen uppriktigt säga, att den där blygsamheten förstår jag mig inte på, d. v. s. att man är så anspråkslös, att man icke ens vill ha produktionskostna-

Ang. minimi-
pris å brödsåd
m. m.
(Porta.)

derna betäckta utan kräver, att norrlänningarna skola odla korn med en förlust av mellan 5 och 6 kronor per 100 kg. Skulle det kanske förhålla sig på det sättet, att reservanterna inte riktigt lita på sin expert, Västernorrlands läns hushållningssällskap? Man nästan misstänker det, eftersom de äro så måttliga i sina fordringar. Men äro reservanterna något blygsamma, när det gäller priset på korn, så tar man skadan igen, när det gäller potatisen. Då yrkar man bifall till ett förslag, framkommet motionsvis, om ett pris av 14 kronor per 100 kg., men det märkliga är, att då åberopa reservanterna icke längre hushållningssällskapets utredning. Och varför det? Jo, det beror väl sannolikt därpå, att hushållningssällskapets utredning visar, att produktionskostnaderna för potatisen skulle uppgå till 11:20 kronor, och då ligger det ju i öppen dag, att reservanterna icke ha något intresse av att komma fram med denna siffra. Reservanterna få verkligen ursäkta mig, om jag under sådana förhållanden inlägger en protest emot att man handskas med siffror så, att man för fram dem, när det passar, men undandöljer dem, när detta är mera lämpligt. I övrigt är det mindre underligt, att reservanterna icke kommit fram med de siffror, varmed det omnämnda hushållningssällskapet räknar, ty de siffrorna tåla knappast en närmare granskning. Som exempel härpå vill jag omnämna, att sällskapet räknat med en genomsnittsskörd av 10,000 kg. per hektar, under det att den officiella skördestatistiken visar en medelskörd för hela Norrland under sista femårsperioden av 30,300 kg. per hektar, och lägges den siffran till grund för beräkningen, då blir inte produktionspriset 11:20 kronor, utan då kommer man närmare 9 kronor per 100 kg. Ett utav de mest originella skälen kan man säga för ett högre pris i Norrland anföras av Västerbottens läns hushållningssällskap. Det har utsänts ett cirkulär, som har blivit tillställt åtminstone jordbruksutskottets ledamöter — jag vet icke, om kammarens övriga ledamöter fått det — vari detta hushållningssällskap anför som skäl för ett högre pris å korn och potatis i Norrland bland annat, att det slösas där uppe med naturlig gödsel vid korn- och potatisodling i sådan grad, att det verkar skördenedsättande, och eftersom en skördenedsättning innebär ett fördyrande av produktionen, så yrkar man ett högre pris. Ja, det är verkligen ett ganska konstifikt skäl, och kunna herrar norrlänningar godkänna ett sådant skäl för ett högre pris, så undrar jag, om man kan taga deras krav över huvud taget på allvar. Samma hushållningssällskap anför också som skäl för ett högre pris den stora disproportionen mellan å ena sidan priset på hö och å andra sidan priset på korn och potatis, och att dessa pris skola komma i bättre relation till varandra, vilket är riktigt, men man kräver då icke en nedsättning i det abnormt höga hörriset utan man vill ha korn- och potatisprisen uppdrivna. Det är dock fullkomligt orimligt att gå fram på en sådan väg. På grund av foderbristen och andra svåra omständigheter har ju priset på hö kommit att bli abnormt högt, men icke får detta vara normerande för priset på andra produkter, utan man får försöka att bringa ned priset på hö.

så att det kommer att stå i rimligare förhållande till priset på andra produkter. Samma skäl anföres i herr Nilssons i Landeryd motion beträffande rotfrukterna, där herr Nilsson i Landeryd befarar, att de höga priserna på vissa foderrotfrukter komma att menligt inverka på potatisodlingen, och därför skall man höja priset på potatis. Det är samma förvända väg, som man här anvisat att gå fram.

Jag har således för min del icke kunnat finna, att varken utskottet eller reservanterna herr Fahlén m. fl., ha förebragt något som helst bärande skäl, som kan berättiga till att frångå vad Kungl. Maj:t här har föreslagit, och även med ett pris av 10:50 per 100 kg. är potatisodlingen, t. o. m. även om man arbetar under mindre gynnsamma förhållanden, mer än väl tillgodosedd och gynnad, och då det är förhållandet, förstår jag icke, att man alldeles onödigtvis skall driva upp priserna. Även om man stannar vid vad Kungl. Maj:t har föreslagit, vid ett pris av 10:50 kronor, innebär dock detta i förhållande till fjolårets minimipris en högst avsevärd belastning av hushållsbudgeten framför allt för de mindre bemedlade grupperna inom samhället, för vilka potatisen är en nödvändighetsvara. Redan den prisetökningsinnehållningen innebär, att vid exempelvis en rationering av potatis på 2 kg. per person och vecka inom en familj, så åstadkommer denna höjning från fjolårets minimipris till det nu av Kungl. Maj:t föreslagna en lika stor ökning av hushållsbudgeten, som om man höjde mjölpriset med 12 procent, alla medlemmarna i familjen hade två påbrödskort och hela brödransonen utnyttjades för mjölinköp. Skulle detta pris då ytterligare höjas, som utskottet här föreslagit eller som reservanterna föreslå, så belastar man hushållsbudgeterna för dessa mindre bemedlade grupper på ett sätt, som inte kan rimligen försvaras.

Jag ber på grund av vad jag har anfört, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Vidare anförde:

Herr Öberg: Herr talman, mina herrar! Inom utskottet har jag icke varit i tillfälle att närvara vid behandlingen av denna fråga, och har min åsikt därigenom icke kommit till synes i betänkandet, varför jag ber att nu få säga några ord.

Är det så, att man vill vara med om att giva även den norrländska jordbrukaren ersättning för den produktion av livsmedel, som han åstadkommer, och en betalning, som kan sägas stå uti rätt förhållande till de kostnader, som han härför måste vidkännas, då är efter min mening, och jag kan även säga, efter mina kamrater norrlänningarnas mening, icke tu tal om att icke de minimipris, vartill utskottet kommit, äro för låga. Jorden däruppe i Norrland, arbetskraften, redskapen, dragarna, gödseln med flera faktorer som man härvidlag givetvis måste räkna med, äro nämligen väsentligt dyrare däruppe än de äro i mellesta och södra Sverige, och det är därför underligt, att icke detta förhållande, som borde vara känt, har fått tränga sig igenom och göra sig gällande, när det nu skall åsättas

Ang. minsta
pris å brödsort
m. m.
(Forts.)

Ang. minimi-
pris å brödsåd
m. m.
(Forts.)

minimipris, ty skall man skaffa sig jord i Norrland, får man för densamma betala mycket mer, än man behöver betala för jord i mellersta och södra Sverige. Det kapital man sålunda skall förränta blir givetvis på detta sätt större, vilket i sin ordning inverkar på prisförhållandena. Arbetskraften däruppe är, säga vad man vill, åtminstone i väsentlig mån dyrare än uti mellersta och södra Sverige. Under sistlidna vinter ha arbetarna där, som gått ut i skogen i och för timmer- och vedavverkning, kunnat betinga sig en dagpenning från 10 till 15 kronor. Och då följer ju av detta att vi råkat i sådana förhållanden, att vi för erhållande av arbetskraft i och för livsmedelsproduktionen måste gå in på en ganska drygare betalning än förut. Samma förhållande är det med dragarna. Priset är där väsentligt dyrare än annorstädes, och nu till våren torde det bli en av de största svårigheterna att övervinna att kunna erhålla nödiga dragare för jordbruket till följd av den minskning, som försiggått på grund av foderbristen. Och så förhåller det sig undan för undan med de faktorer, som man givetvis har att räkna med, då det gäller minimipris för de produkter, som kunna åstadkommas däruppe i Norrland. I fjol hade vi från norrlandshåll att så att säga föra krig mot den åsikten, som då gjorde sig gällande, nämligen att för det sädesslag, som kunde sägas vara det väsentliga för Norrland, kornet, få fram minimipris, föra krig mot den åsikten att det sädesslaget icke skulle åsättas sådant pris och efter åtskilligt arbete lyckades det oss såsom bekant att komma till det resultat, att vi fick även kornet med under prisbestämmelserna. Nu är det icke längre strid därom utan alla medgiva, att man skall även räkna med kornet, men man vill ej åsätta detsamma det pris, som verkligen motsvarar produktionskostnaderna, utan har man — såsom det framgår av utskottsbetänkandet — stannat vid olika meningar. Som av betänkandet framgår har Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott i skrivelse till Kungl. Maj:t, vilken i sin ordning överlämnats till jordbruksutskottet, ifrågasatt ett minimipris å Norrlands huvudutsäde, korn, av 41 kr. 20 öre och å potatis av 11 kr. 25 öre.

Den senaste ärade talaren, herr Nilsson i Tånga, klandrade reservanterna åtskilligt, därför att de i båda fallen frångått den av Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott gjorda hemställan. Jag skulle egentligen ej vara skyldig försvara reservanternas åtgärd, då jag icke står antecknad såsom sådan, men jag tillåter mig likväl beträffande detta herr Nilssons klander säga, att vad först beträffar reservationen om kornet, varigenom begäres 36 å 38 kr. för 100 kg., torde det förhålla sig så, att reservanterna hava sig sedan gammalt noggsamt bekant, att om man vill vinna något man icke får sträcka sina anspråk för långt utan begränsa sig till det minsta möjliga och för den skull nedsätta sina anspråk, och detta icke därför att man funnit de av ifrågavarande hushållningssällskap föreslagna priser för höga utan fastmer med hänsyn till möjligheten att kunna komma till en något så när hyggelig siffra. Beträffande däremot den avvikelse, som av reservanterna gjorts

ifråga om potatisen, torde det förhålla sig så, att man har måst taga hänsyn till icke allenast vad Västernorrlands läns hushållningssällskap i detta fall föreslagit eller 11 kr. 20 öre per 100 kg., utan man måste vara skyldig taga hänsyn även till vad övriga norrländska hushållningssällskap känna behov av att få fram, och för den skull har man enat sig om den siffra, som återfinnes i reservationen. Jag hoppas, att detta må utgöra tillräckligt skäl för det slut, vartill reservanterna kommit.

Jag återgår till arbetskostnaderna. Faktum är såsom jag nyss sagt, att under vinterns lopp har betalats från 10 till 15 kr. per dag — och om man då utgår ifrån, att man kan erhålla en arbetsskarl i jordbrukets tjänst för 9 kr. per dag, bör det utan vidare vara tydligt och klart, att det icke är möjligt att för 4 sådana mansdagsverken få fram 100 kg. eller efter gammal beräkning en tunna, ty vem av eder, mina herrar, kan åstadkomma en sådan produktion, att man för endast 4 dagsverken skall kunna få fram en sådan myckenhet av säd och med samma förfaringssätt för ungefär 1 1/2 dagsverke kunna få fram 100 kg. potatis? Det är mig icke möjligt att begränsa, huru det skall låta sig göra, och en var, som stått ute i jordbruksarbetets tjänst, bör väl känna sig övertygad om att detta är ogörligt, och härmed bör det väl vara ådagalagt, att de minimipris å Norrlands huvudprodukter, korn och potatis, som nu ifrågasätts av reservanterna, icke äro för högt hållna. Att förfara på ett annat sätt, så att man icke tager nödig hänsyn till de faktorer, som göra sig gällande däruppe, är icke lämpligt. Det är icke tillrådligt, ty därmed kommer man icke fram till ett väl avvägt och rättvist resultat. Så länge en produktion — det må nu vara den ena eller den andra — icke får den betalning, som motsvarar de för densamma nedlagda arbetskostnader, är den produktionen — så vitt jag kan förstå — dömd till undergång. Vill man ha produktion, vill man — såsom nu en var verkliga bör vilja — hava fram livsmedelsproduktionen i största möjliga utsträckning, så att en var kan få äta sig mätt, måste man så förfara, att producenterna äro villiga att giva sig in på det arbete, som produktionen kräver. Men förfar man icke på det sättet, att man ger producenterna deras välförtjänta lön, kan man icke vara berättigad att fordra, att jordbrukarna skola med något intresse, med någon förståelse eller håg eller lust åstadkomma den livsmedelsproduktion, varefter alla rona.

Ja, mina herrar, jag skulle vilja säga eder ett annat ord också och det vore: Alla vilja äta jordbrukarens mat eller de livsmedel, jordbruket har frambragt. Men huru många, mina herrar, äro de, som vilja ikläda sig jordbrukarens ok och utgöra jordbrukarens dagsverken, bära den tunga bördan och känna den svettdränkta blusen på sina axlar? Vore det så, att man hade lika stor förståelse för det livsmedelsarbete, som nu här kräves, som man har behov av livsmedel, vore jag säker om att vi behövde icke stå så tvistande om de priser, som skola åsättas för den ena eller andra landsdelen. Här bör för oss vara huvudsaken att få fram så mycket livsmedel som möjligt och därefter frågan om vilka priser, som därå skola åsättas.

Ang. minimipris å brödaärd
m. m.
(Forts.)

Ang. minimi-
pris å brödsåu-
m. m.
(Porta.)

Jag kan icke förstå annat än att man gör varjom och enom bäst rätt samt den största nyttan och gagnet, om man tillser, det jordbrukaren får sin välförtjänta lön och konsumenterna få så mycket att äta av som möjligt. För min personliga del behjartar jag gärna, och viligt de krav, som från konsumenternas håll ofta framföras i ändamål att göra det så drägligt som möjligt för dem, men å andra sidan kan jag icke finna annat än — såsom jag nyss förut sagt — att det bör vara vår främsta plikt att förfara så att vi ha något att bjuda folket att äta av.

Med tanke på allt detta och särskilt på de säregna förhållanden, som göra sig gällande där uppe i Norrland, måste jag sluta med en vördsam vädjan till herrarna att vid sitt votum så förfara, att Norrland får de minimipris på korn och potatis, som av reservanterna. herr Fahlén m. fl., föreslagits, till vilken reservation jag ber, herr talman, att få yrka bifall.

Herr Sjöblom: Herr talman, mina herrar! Alla känna nog med rätt stort allvar, att ingenting för närvarande bör underlåtas, som kan främja en ökad produktion av livsmedel. Ett av de medel, genom vilka man kan driva fram en ökad produktion, är givetvis att åsätta minimipris så höga, att lantmännen anse desamma lockande eller åtminstone utgöra full betalning för den möda, som produktionen kräver; men å andra sidan är det alldeles givet, att om man har att fatta ståndpunkt till detta ingalunda ringa problem, måste man taga hänsyn till även andra omständigheter i samhällslivet. Om det blott gällde att sätta höga minimipris, och detta icke hade några faror för statslivet i övrigt, skulle gränsen kunna sättas hur högt som helst: men det finnes andra förhållanden och omständigheter i samhället, som kräva, även de, sin omtanke från statsmakternas sida och icke kunna förbises, då det gäller ett så ingripande förslag, som detta förslag om minimipris dock är.

Det är icke utan allvar och synnerligen stor kamp, och jag höll på att säga självöverninnelse, varmed jag såsom ledamot av produktionskommittén gått med på det förslag, som densamma avgivit till Kungl. Maj:t och som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition. Man kan icke förbise, att de betydande stegringar av livsmedelsproduktionen, som dessa minimipris komma att ha till följd, måste återverka på en del av samhällets medborgare, som ändock hittills, trots allt, lidit mest av dyrtiden och vad därmed står i sammanhang. Det kan visserligen vara sant, som herr Öberg så varmhjärtat sade, att huvudsaken är dock, att det finnes något att äta. Men, mina herrar, är det då så med vårt lands jordbrukare för närvarande, att det icke finnes någonting annat än penningar eller vinningslystnad, som kan locka dem att bedriva sin produktion i denna för landet så bekymmersamma tid? Jag har för min del icke förlorat hoppet om, att lantmännen kunna visa lojalitet emot samhället, då de se, att statsmakterna gått så långt, att de kunna känna, att produktionskostnaderna bli väl betäckta och därutöver en skälig vinst beräknad. Jag tror, att det är illa gjort av Sveriges lantmän, icke minst av dem här i riksdag-

gen, att icke vid något tillfälle visa, det man kan bygga något litet på den lojalitet, som vi alla måste vara skyldiga samhället i denna kritiska tid. För min del har jag ställt dessa båda omständigheter mot varandra: Vad är det som utgör skäligen minimipris, om man motser en god skörd i landet, och hur mycket kan man våga bygga på lantmannens lojalitet emot landet?

Då jag vägt dessa båda synpunkter, den ena mot den andra, har jag kommit till den slutsats, att de här av Kungl. Maj:t föreslagna prisen böra kunna räcka, om man förutsätter en god skörd eller måhända en mycket god skörd. Det har tutats i mina öron både inom och utom riksdagen och i tidningsartiklar oupphörligt, att det finnes ingenting annat än höga minimipris, en säker garanti för en mycket hög betalning, som kan befrämja produktionen av livsmedel. Ja, skulle man tro på detta, är det illa ställt med våra lantmän, då ha de gått längre än andra samhällsgrupper i illojalitet mot samhället; och man måste även taga den sidan i betraktande.

Här föreligga icke några delade meningar om minimipris på råg och vete; i fråga om dessa har ju utskottet följt Kungl. Maj:ts förslag. Men då det gäller korn finnes det, som förut nämnts, en reservation, och där framhålles, att priset på korn bör sättas olika för olika delar av landet. Jag förstår icke, vad det skall ligga för mening i att sätta olika minimipris för olika delar av landet. Vi ha diskuterat den frågan inom produktionskommittén, men kommit till den uppfattning, att det just icke kan innebära någonting i verkligheten, därför att man inte är alls säker på, vilken skörd det blir. Det kan bli en mycket god skörd även för Norrland, och om så blir fallet tror jag, att de minimipris, som Kungl. Maj:t föreslagit, räcka till även för denna landsdel. Blir det mindre god skörd t. ex. där uppe i Norrland, finnes det ingenting, som hindrar, att Kungl. Maj:t, då det skall bestämmas maximipris för nästa konsumtionsår, tar hänsyn till det förhållande, som då råder, och detta har även produktionskommittén pekat på i sitt betänkande, något som jag förmodar att Kungl. Maj:t icke förbigått.

Här framhålles det av herr Öberg och många andra, även Väster-norrlands läns hushållningssällskap, att produktionskostnaderna äro så väsentligt mycket högre i Norrland än i andra delar av landet. Jag tror, att så är förhållandet, men det beror på, vilken utgångspunkt man har för dessa produktionsberäkningar. Kan man räkna Norrlands jordägande befolkning till jordbrukarnas klass, eller skall den räknas till någon annan klass?

Det var en stor lantman här i mellersta Sverige, som framhöll för mig vid en förfrågan, huru mycket ett hästdagsverke på hans gård kunde vara värt, att han var tvungen att hålla 44 hästar för sitt lantbruk, men då han kom fram till vintern hade han icke något att göra för hästarna, utan skickade då ut folket med dragare i skogen, och han förtjänade på sköskörning 6 å 7.000 kronor om året. Denne godsägare ansåg det rimligt och rättvist, att dessa 6 å 7.000 kronor eller åtminstone så mycket, vartill nettot uppeck, borde tillgodoföras hästarnas konto, och på detta sätt förbilligades således dagsver-

Ang. minimipris
å brödsådet
1910
(Fort)

Ang. minimi-
pris å brödaå
m. m.
(Portis.)

kena på hans gård för jordbrukets räkning. I Norrland däremot räknar man på det sättet, att om man kan förtjäna 25 å 30 kr. om dagen per häst med skogskörning, så skulle hästdagsverken värderas lika mycket, när de användes till åkerbruk. På samma sätt räknar man med mansdagsverken. Jag tror icke, att detta är en riktig utgångspunkt.

Herr Öberg nämnde, att ett mansdagsverke bör åtminstone värderas till 9 kr. Jag föreställer mig, att det är mycket ont om större gårdar uppe i Norrland och att det i allmänhet är gårdar, som skötas av jordägaren själv. Om herrarna läsa igenom de produktionskostnadsberäkningar, som åtfölja jordbruksutskottets utlåtande, skola ni finna, att en jordägare, som själv utför arbetet och deltagar i det samma för produktionen, är tillgodoräknad icke blott en dagslön å kr. 5:50 utan dessutom något, som produktionskommittén kallar driftsledarelön, vilken är beräknad till 50 kr. per hektar och sålunda för en gård på 10 hektar skulle uppgå till 500 kr. Går man ut därifrån, blir ju icke skillnaden så värst stor mellan det belopp, som herr Öberg nämnde, och det, som produktionskommittén beräknat. Man har ju icke alldeles förbisett sådana omständigheter, som böra tagas med i beräkningen, då man bedömer dessa ting.

Jag tror således för min del, att det tagits så stora hänsyn till förhållandena i Norrland i fråga om produktionskostnaderna, att man knappast skulle kunna ha något övrigt att önska. Det är visserligen sant, att Västernorrlands läns hushållnings-sällskaps förvaltningsutskott har verkställt en produktionsberäkning, som kommit väsentligen mycket över den beräkning som är upprättad av agronomen Nannesson. Men det må ursäktas mig, om jag mera tror på de siffror agronomen Nannesson har uppgjort, än på de siffror, som framkommit utan några kalkyler, åtminstone utan några kalkyler, som jag har sett.

Jag tror dessutom på lämpligheten av den hänvisning, som produktionskommittén givit och som jag hoppas, att Kungl. Maj:t skall taga hänsyn till vid fastställandet av upphandlingspris å korn, nämligen att en särskild taxa upprättas för det norrländska kornet, vilket i allmänhet är lättare, än det, som odlas i mellersta och södra Sverige. Dessa hänvisningar äro gjorda i produktionskommittén med tanke på att så mycket som möjligt tillgodose de norrländska intressena. Men jag tror inte, att norrlänningarna själva i längden komma att förtjäna på, om de sålunda bliva ställda på ett väsentligen annat plan, då det gäller att driva jordbruk, ty om det förhåller sig så, som herrarna här framhållit, anser jag för min del, att Norrland såsom koloniland är ett mycket dåligt försöksobjekt. Svenska staten bör då icke fortsätta med kolonisationen i Norrland, i fall skillnaden mellan produktionskostnaderna i fråga om korn är så väsentligt mycket högre, som Västernorrlands läns hushållningssällskap visat, än vad som är fallet i södra och mellersta Sverige. Jag tror, att det vore klokare att med hänsyn till förhållandena lägga an på att få den vanhävdade och ännu ouppodlade jorden i sydliga och mellersta Sverige tillvaratagen än att nedlägga stora kostnader på vägar, kommunikationsleder och odling av jord däruppe i Norr-

land, om nämligen produktionskostnaderna äro så väsentligt mycket större än i de övriga delarna av landet. Jag har icke kunnat underlåta att framställa detta såsom en omständighet, som icke kan förbises och som är ägnad att påkalla uppmärksamhet.

I vad gäller potatisprisen, så tror jag för min del, att det pris, som är föreslaget av Kungl. Maj:t eller kr. 10: 50 per 100 kg., är något, som flertalet av Sveriges jordbrukare kunna känna sig belättna med som minimipris. Skulle man våga tänka eller hoppas på en verkligt god potatisskörd, är det, enligt min uppfattning, den mest lönande odling, som kan bedrivas i södra och mellersta Sverige, om man får 10: 50 per 100 kg. Det är ju icke så många år sedan man odlade potatis i sydligaste delarna av landet för 1: 60 hektolitern, och priset var visst 2: 50 hektolitern åren 1913 och 1914. Då så är förhållandet, tycker jag, att ett pris för närvarande å osorterad potatis av kr. 8: 50 bör anses vara mycket skäligt och kunna täcka icke blott produktionskostnaderna, utan även medföra skälig vinst. Att icke Norrland kan odla potatis och spannmål för samma pris, som man i södra och mellersta Sverige kan göra, är även jag på det klara med, men jag tror att det är onödigt, för att icke säga olämpligt, att, då det gäller fastsläendet av minimipris, gå på olika linjer för olika landskap i landet. Jag tror, att den fördel, varom nu är fråga, bättre och lämpligare kan tillföras de orter, där underskott uppstår, om man fastställer olika maximipris för de olika orterna. Det skulle ju måhända trots allt kunna visa sig vara förenat med icke så små svårigheter att kontrollera den gräns, som man här vill draga upp på det sätt, att å ena sidan om länsgränsen skulle potatisen kosta 14 kronor, men på den andra sidan 12 kronor. Det kan många gånger bli svårt att utröna, på vilken sida om denna gräns potatisen i verkligheten blivit odlad. Även den saken torde tarva ett övervägande. Frågan har diskuterats rätt så grundligt, och det skulle vara ett icke så litet experiment att här ge sig in på något sådant.

Emellertid nämnde herr Öberg något om konsumenternas intresen, och han förklarade, att han behjärtade även dessa. Jag undrar dock, huruvida man ens i denna kammare skulle vara böjd för att tillgodose fullt ut konsumentintressena, därest de skulle komma fram i samma proportion som lantbruksintressena kommit fram, jämfört med priserna före kriget. Å nej, då skulle det nog komma att visa sig, att statskassan icke räckte till för en sådan reglering, och det vore måhända också önskvärt, att den icke skedde. Men då man nu vill ta hänsyn till de fattigaste inom landet, tycker jag, att man åtminstone i någon mån borde kunna bygga på lantmännens lojalitet, då ändå dessa minimipris i händelse av en god skörd enligt min bestämda uppfattning måste ge full valuta för det arbete, lantbrukarna utföra.

Jag skall icke upptaga tiden längre med att orda om dessa ting. Jag har emellertid icke kunnat underlåta att framhålla min tanke i denna fråga, om än i mycket sammanträngd form. Jag hoppas, att det förslag, som denna kammare kommer att antaga, skall bliva

Ang. minimipris
å brödsall
nr. 47
Portu

Ang. minimipris
å brödsäd
m. m.
Porta.)

i överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag anser nämligen, att Kungl. Maj:ts förslag är väl genomtänkt och väl utarbetat, och jag tror också, att det kommer att fylla sitt ändamål, då det gäller ökande av produktionen. Glädjande nog har jag vid mina resor ute i landet på senaste tiden kunnat konstatera, att jordbruket bedrivs med en annan intensitet och med ett större allvar än förut, och detta visar ju, att jag icke misstagit mig på de känslor, som dock leva hos lantmännen och att de verkligen vilja bjuda till att göra sitt bästa. Jag är säker om, att det stora flertalet av dem känna sig tacksamma och belättna med de minimipris, som Kungl. Maj:t här föreslagit.

Jag tror icke, att det är nyttigt, att lantmännen vid alla möjliga och omöjliga tillfällen endast tala om sina berättigade intressen och förbise alla andras intressen här i landet. Det har dock gått igenom gångna tiders politik, naturligtvis på grund av en naturlig känsla hos lantmännen själva, att de visat sig mycket sparsamma, då det gällt konsumenternas intressen, och jag tror, att det vore lyckligt, om man i denna tid, då det, såsom vi väl kunna förstå, är verklig fara å färde, när det gäller livsmedlen, finge se, att lantmännen visade samma lojalitet, då det gäller dem själva, som de å sin sida kräva av dem, som ha det ännu mycket sämre ställt än vad lantmännen ha.

Jag har icke kunnat underlåta att säga dessa ord. Jag tror, att Kungl. Maj:ts förslag tillgodoser alla berättigade intressen, om jag får använda detta gamla ord, och därför skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr M å n s s o n i Hagaström: Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort. Herr Öberg sade för en stund sedan ungefär detta: vill man icke betala producenten tillräcklig vinst för den vara, som han producerar, så skall man icke undra över, om han blir missmodig, och man kan då icke hos honom vänta något intresse för produktionen. 41 kr. för vete, när det är god kvalitet, 40 kr. för råg, 35 kr. för korn, det är icke tillräckligt för att uppmuntra intresset för produktionen! Man kan efter min mening icke få fram ett skarpare ritat vykort över den oerhörda förvildning, som utbrett sig i samhället under några års tid.

Bredvid detta skall jag genast be att få ställa den nya danska spannmålslagen, utarbetad och föreslagen av de danska landboföreningarna själva och sedan med endast någon liten jämkning antagen. Man räknar där icke med några högre produktionskostnader i år än i fjol. Man stannar där i år liksom i fjol vid 26 kr. pr 100 kg. vete och råg, när herr Öberg och gelkar här icke äro nöjda med 41 kr.! Man stannar där i Danmark vid 21 kr. pr 100 kg. korn, havre och blandsäd, när 35 kr. är för litet för herr Öberg! Jag undrar verkligen, om herr Öberg tror, att jorden på Själland är mindre värd, kostar mindre att köpa än jorden i Västerbotten eller någon annan stans där uppe i landet. Nej, här behöva vi icke resonera om några som helst kostnadssiffror, här är det något, som

är mycket viktigare, och det är den frågan, var det finnes medborgarheder och var det icke finnes sådan. Jag har en gång förut under kristiden från denna talarstol sagt, att näst Ungerns jordbrukare ha Sveriges uppträtt på det mest uppseendeväckande sätt i hela världen under denna kristid. Jag har sökt att så noga som möjligt följa med förhållandena i skilda länder: jag skall dock nu icke besvära kammaren med några jämförande siffror i detta hänseende, utan vill nu endast säga, att en gång kommer det att bli bokslut över allt detta, och en gång kommer det att bli redovisning över detta förhållande, att näst Ungerns lantbrukare, som är den raaaste och mest egoistiska klass i världen, stå i denna stund de svenska lantbrukarna. För Danmarks och Hollands bönder står såsom det viktigaste att kunna tjäna sitt land och samhället under en prövande tid. För dem är det av betydelse, att de nu äro i besittning av det förnämsta och viktigaste produktionsmedlet. Därför ha Danmarks bönder också så att säga stämplat dem såsom förrädare mot landet, vilka försökt att i misshumör över för låga priser undandraga sig att producera brödsäd. Denna stämpel är anbragt i en särskild form. Såsom vi veta och hört, är det i Danmark så ordnat, att om taxeringsvärdet uppgår till 3,000 kr. eller därunder, anser man vad som produceras vara behöfligt för hushållet; om taxeringsvärdet uppgår till 4,000 kr., skall man avlämna 450 kg. brödsäd eller ock två svin till godkänt slakteri, vardera om 70 kg. slaktad vikt. Om taxeringsvärdet är mellan 4,000 och 30,000 kr., skall man för varje 1,000-tal kronor av taxeringsvärdet avlämna sex tunnor brödsäd. Om taxeringsvärdet är mellan 30,000 och 100,000 kr., skall man för varje 1,000-tal kr. av taxeringsvärdet avlämna sju tunnor brödsäd, och om taxeringsvärdet är över 100,000 kr., skall man avlämna åtta tunnor brödsäd för varje 1,000-tal kr. av taxeringsvärdet, dock att där man av en eller annan anledning, såsom missväxt, icke kan lämna denna kvantitet till ett pris av 26 kr. för vete, 23 kr. för korn och 26 kr. för råg skall man lämna korn såsom ersättning för felande vete och råg jämte 5 kr. i böter för varje felande 100 kg. Liksom alltid förut har Danmarks gamla köpmannaklass allt fortfarande sökt att genom sin grosserersocietet hålla något så när rent från ogräs inom landets handelskår, och den har dömt till ofantliga, ja, ruinerande bötesbelopp var och en, som ansetts vara samhällsskadlig inom köpmannaståndet. Såsom Danmarks redarkår redan vid krisens utbrott storslaget erbjöd samhället sin hjälp och genast lämnade 12 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor — ja, det blev något mindre, 11,600,000 kr., vill jag minnas, när det togs in — och på samma sätt som Danmarks köpmanskår uppträtt, d. v. s. såsom redliga medborgare i samhället, när detta var i nöd och knipa, ha även Danmarks jordbrukare uppträtt. De ha handlat på samma solidariska sätt och, såsom jag sade, anbragt en stämpel i pannan på den, som i misshumör velat försöka minska sin produktion. Dock kan man slippa undan med 5 kr. böter per säck, om man kan visa, att man med brödsäd besätt 45 procent av sin åkerareal. Först när

Ang. minimipris a brödsäd m. m.
(Forts.)

Ang. minimi-
pris & brödsäd
m. m.
(Forts.)

7,500,000 tunnor äro inlevererade i de danska statsmagasinen, erhålles ett pris av två kronor mera per 100 kilogram av vad som sedermera ytterligare avlämnas, d. v. s. 28 kr. för vete och råg och 25 kr. för havre, korn och blandsäd, varjämte för varje 100,000-tal tunnor, som ytterligare inkommer, en uppmuntringspremie av 20 öre per 100 kg. utbetalas, till dess att den inlevererade kvantiteten spannmål uppgår till 10,500,000 tunnor, i vilket sistnämnda fall Danmarks land kan använda $2\frac{1}{2}$ miljoner tunnor såsom bytesmedel gent emot utlandet för de varor, som landet självt behöver köpa. Så ser Danmarks spannmåls slag ut. Hollands är något liknande. I kraft av det kunna vi finna, att Holland och Danmark ha så billiga brödspris som de ha. Nu kostar ett vanligt fyrakilosbröd i Danmark 89 öre men priset skall från den 1 oktober sänkas till 74 öre. Under det att vi gå att öka sockerpriset med åtskilliga tiotal ören, skall från den 1 oktober det danska sockerpriset sänkas med 9 öre per kg. Det är, förstå ni, i alla fall ganska förnedrande att vara medlem av en sådan nation, som bär sig åt så som den svenska verkligen gör.

Här kommer nu en annan historia, som jag ofta haft tillfälle framdraga. Tusentals, jag kan säga miljarder kronor ha utsugits ur vårt folks fickor under 30 år visserligen icke enbart av jordbrukarna men av en del andra näringsgrenar genom tullar, och flera hundra miljoner kronor ha gått till jordbrukarnas och mjölnarnas fickor från de fattiga under dessa 30 år, allt under förevändning att det skulle vara en försäkringspremie för att vi i nödens dagar skulle ha spannmålsprodukter här hemma. Å andra sidan ha Hollands och Danmarks jordbrukare icke begärt att få lyfta ett enda öre av sina medborgare i tullar och skatter. De ha hederligt försörjt sig själva utan understöd av fattiga medmänniskor. Men när samhället kommer i knipa, se vi Danmarks och Hollands jordbrukare uppträda på sådant sätt, att andra samhällsmedlemmar i Danmark och Holland ha blivit åtskilligt andligen rikare och ha mycket att lära av dessa jordbrukare. Här hemma är det en del av jordbrukareklassen, som näst själva jobbareynglet är den mest samhällsfientliga och illojala mot samhället.

Man söker här inbilla er, att det följer ökad produktion med ökade priser, att produktionen stimuleras av ökade priser. En sak stimuleras, klassråheten, förvildningen, den stimuleras. Vi veta, att den mängd betor, vi i fjol betalade med 20 miljoner kronor, skola vi i år betala med 46 miljoner kronor, en alldeles oerhörd ökning. Hur har det verkat i stimulerande avseende? Jag har här en annons i Gottlandsposten, och jag antar, att liknande annonser funnits i andra tidningar i vårt land. Den lyder så här: »Betodlare. Årets till Svenska Sockerfabriks Aktiebolagets fabriker anmälda betareal har blivit mindre än man väntat och hoppats. Ingen förstår bättre än sockerfabrikernas målsmän de betänkligheter hos Eder, som föranlett minskningen, men för landets skull vilja vi enträget uppmana Eder att så långt möjligt är söka övervinna svårigheterna. Varje ökning om än så ringa är av betydelse. Öka därför betarealen var

och en så långt han kan. Anmälan om ökning och frörequisitioner emottagas alltjämt. Roma och Stockholm den 24 april 1918. A. von Malmborg. P. A. Forssman.»

Ang. minimi-
pris å brodsåd
m. n.

(Forts.)

Det är saunerligen ett dokument, som är talande nog. I tidningarna se vi, att trots denna ofantliga ökning av priset, det dock blir minskning av teckningen. Vad tro ni, att Sveriges arbetare och löntagare i allmänhet få för uppfattning av ett sådant förhållande? De betrakta det naturligtvis som sabbotage mot samhället, illvilja mot samhället, vilja att göra samhället skada, lust att se samhället i knipa. Det är som jag säger, man kan vara fåordig, och jag skall icke yttra mig mera. Det är förhållanden, som i sin tur hos andra väcka känslor av harm och ovilja och icke bara lust till självförsvär. De måste få löner, som motsvara de ofantliga kostnaderna. Man talar om att arbetarna ha löner om 9 kronor om dagen. Vad är nio kronor? Det är ett och ett halt tjog ägg i Stockholm nu! Vad är det? Vad förslår det till kläder och logi och bröd till hela familjen, skatter m. m.? Av detta komma sådana samhällsförhållanden, att arbetarna nödgas driva upp lönerna i det oändliga. En gång måste det stanna, en gång kan industrien icke bära högre lönekrav och samtidigt sälja varor på världsmarknaden. En gång måste det stanna och det med skräll och kaos. Vi måste väl i Herrans namn få förnuft en liten smula. Vad som är behövt är icke att driva löneskraven i allmänhet utan vad som behövs är medborgareheder, medborgaresinne, att icke bara tänka på hur många kronor man skall få på banken i år utan även en smula på hur pass andligen rikare man själv blir och huru pass rikare vårt land blir genom vårt förvallande. Vi ha föreslagit här, på det att ingen skulle ha något att anmärka, att under nödtiden vi skulle vara med om att betala det gamla tullbeloppet 3 kronor 70 öre per 100 kg. över de danska böndernas pris. Det vill ingen människa höra talas om. Jag undrar, vilka tullar herrarna vilja ha efter krigets slut. Var äro vi, var finnas vi?

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till min motion.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman, mina herrar! Då jag instämt i en av herr Olofsson i Digernäs väckt motion och motionären för tillfället är frånvarande, ber jag att få utveckla de skäl som gjort, att motionären framkommit med detta yrkande och att jag instämt i detsamma.

Produktionskommittén har ju i sitt avgivna utlåtande, liksom även jordbruksutskottet och chefen för jordbruksdepartementet ha gjort det, på ett flertal ställen framvisat, att produktionskostnaderna för lantmannaprodukter i Norrland ställa sig väsentligt högre än i södra Sverige. För oss, som arbeta däruppe, är detta ett oestriddigt faktum, även om vi tyvärr, såsom produktionskommittén framvisat, icke ha ordentligt räkenskapsmaterial med nutida sifferuppgifter för att bevisa, att vårt påstående är fullt riktigt. Vi veta, hur sädesodlingen på många trakter är synnerligen riskabel. Under somliga år erhålla vi en jämförelsevis god skörd, under an-

Ang. minimi-
pris å brödsäd
m. m.
(Forts.)

dra är ingen, ty kornet har frusit bort för oss, då förstär man huru produktionskostnaderna, om man fördelar dem på ett antal år, komma att ställa sig för de norrländska jordbrukarna. Jag har av ett flertal konsumenter hört uttalas deras uppfattning om priserna. De ha förklarar, att det för deras vidkommande icke vore att säga något, om priserna voro något högre på de produkter, som jordbrukarna skola lämna, om de bara funnes i tillräcklig omfattning. Det är ju så, att då Norrland icke kan producera tillräckliga mängder av brödsäd och potatis för sitt behov, måste underskottet anskaffas från mera lyckligt lottade delar av landet. Fraktkostnaderna ställa sig nu mycket höga, och den prisökning, som av herr Olofsson påyrkas, är icke större än att den skulle betäcka dessa ökade kostnader, som kornet, huvudsädet i Norrland jämte potatis betinga däruppe.

Herr Månsson har i sin motion och nu under det anförande han hållit sökt påvisa, att jordbrukarna ha ett synnerligen samhällsfientligt sinnelag, att de visa ett otidigt begär efter ökade inkomster utan motsvarande arbete, och vidare har han uttryckt sig så mot jordbrukarna, att man måste verkligen uttala sitt djupa beklagande över, att ett sådant yttrande i nuvarande tid kunnat komma fram. Det är alldeles förfärligt tråkigt detta, och jag är absolut säker på att dessa yttranden från herr Månssons sida ha en rakt motsatt effekt mot vad han måhända åsyftade. Hade han det syftet med sitt yttrande, att produktionen skulle bibehållas eller ökas på grund av den lojalitetskänsla, som han ansåg borde finnas hos svenska lantmän, ehuru han icke sett till den, så blir följden av ett sådant anförande emellertid icke ökad produktion, utan tvärtom kommer en del, som icke kan sätta sig över sådant tal, att känna det största missmod i sin gärning, när det gäller produktion av livsmedel under innevarande år. Detta beklagar jag på det högsta icke för producenternas utan för konsumenternas skull. Jag är själv konsument, och jag känner förhållandena även inom deras led och vet, vilka svårigheter konsumenterna under innevarande år haft. Jag har inom den ort, där jag bor, sökt mana fram ökad solidaritetskänsla bland lantmännen, och jag kan med bestämdhet säga, att man i Jämtland har gjort allt vad man kunnat i detta avseende. Under såväl denna kristid som förut har man ju där uppe huvudsakligen varit hänvisad till vallodling och den därpå grundade djuruppfödningen och mejeriskötseln. Men jag vill påpeka, att 1915 skördades 19,972 ton spannmål, 1916 21,179 ton och 1917 23,622 ton, sålunda en jämn stegring under denna tid. Den odlade arealen inom länet är icke så stor, endast något över 64,000 hektar. Av den användes en rätt obetydlig del till höstsäd, c:a 700 har, och vårsäd, 10,000 har, jämte 2,000 har potatis, men man har i alla fall sökt öka odlingen av de direkta livsmedelsprodukterna, framför allt i form av spannmål och potatis under denna tid, varför de hårda ord, som fälldes av herr Månsson ingalunda äro riktiga i detta fall.

Herr Månsson säger, att de svenska jordbrukarna icke alls visat sig ha det sinnelag för landet i dess nuvarande trångmål, som de

bort ha. Gå vi till de uppgifter, som statistiken lämnar, så finna vi, att under de sista 100 åren har jordbruket gått framåt i osedvanlig grad. År 1805 uppgick den odlade jorden till omkring 820,000 hektar, men enligt den senaste arealinventeringen har den odlade jordarealen stigit till 3,735,000 hektar. Den odlade arealen, som för 100 år sedan uppgick till 34 hektar per 100 innevånare har sålunda stigit så, att den 1917 utgjorde 66 hektar per 100 invånare. Under tiden ha skördarna från jordbruket ökat i ovanligt hög grad. Jag kan påpeka, hurusom under de två första 10-talen av 1800-talet skörden av vete uppgick till 11,8 deciton per hektar, under det att den från 1901 till 1910 uppgick till 18,5 deciton per hektar i medeltal. Om vi vidare se på mängden av spannmål, som står till förfogande per innevånare, så har även därutinnan en väsentlig ökning ägt rum, men kravet på spannmål, för brukningen av spannmål har samtidigt stigit i mycket hög grad. Det är ju i alla fall glädjande, att den stigande allmänna välmågan kunnat medföra en sådan konsumtionsökning och att vi sålunda kunna erhålla en bättre föda än våra förfäder varit hänvisade till. Jag kan också i detta sammanhang påpeka, att denna produktionsökning ha de svenska lantmännen åstadkommit samtidigt med att lantmännens antal avsevärt sjunkit. Yrkesfördelningen är nu anorlunda än förut. På 1850-talet utgjordes ungefär 78 procent av landets befolkning av jordbrukare, men för närvarande äro de icke mera än 48 procent. Om man räknar med absoluta tal, så kommer man till det resultatet, att ett lägre antal äro sysselsatta vid jordbruket nu än på 1850-talet. Trots detta har det svenska jordbruket kunnat öka sin produktion på det sätt, som jag här framhållit. Då är det svårt att få höra sådana yttranden, som fälldes från herr Månssons sida och som gingo ut på, att Sveriges jordbrukare näst Ungarns äro de dåligaste i hela världen. Det är givet, att sådana yttranden måste beklagas, och jag för min del vill inlägga en allvarlig och bestämd protest däremot. Det är absolut otillständigt att sådana yttranden kunna fällas, det är upprörande i högsta grad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Fahlén, Hellström m. fl. avgivna reservationen, som ju avser att för de norrländska länen få något högre pris på korn och potatis. Jag gör detta i den säkra förhoppningen, att därigenom en vidgad och ökad odling av korn och potatis skulle komma till stånd och därigenom konsumenterna inom dessa områden få en ökad möjlighet och erhålla den näring, som de behöva även från de norrländska jordbrukarna.

Herr Lidström instämde häruti.

Herr Elisson: Herr talman! När man tar del av jordbruksutskottets betänkande, måste man erkänna, att det är ganska tillfredsställande. Men jag vill dock gent emot herr Sjöblom framhålla när han frågar om inte annat än pengar hjälper när det gäller att stimulera produktionen, att när det gäller en sådan fråga som

Aug. minvni
pris å brodsau
m. m.
(Forts.)

Ang. minimi-
pris å brödsåd
m. m.
(Forts.)

denna, så har man att taga hänsyn icke bara till jordbruksutskottets betänkande i år utan man bör också blicka tillbaka på kristiden, och om man det gör och ser på de prissättningar, som förut varit rådande, så skall det säkerligen visa sig, att dessa icke alltid varit så väl avvägda. Nu invände herr Nilsson i Tånga, att reservanternas inom jordbruksutskottet icke haft bärande grunder, när de yrkat på högre pris på potatis. Det är egentligen korn och potatis, det här är fråga om, i övrigt står utskottet enigt. Men om man särskilt tar i betraktande potatisodlingen, så måste man erkänna, att denna odling är förenad med betydande risker. Potatisen blir lätt frostskadad, och många gånger inträffar det, att frosterna betydligt inverka på odlingsresultatet. Detta synes icke produktionskommittén ha tillräckligt tagit i betraktande. Men det är ett faktum, att årligen rätt avsevärda mängder potatis bliva förstörda genom frostskada eller förruttelse. En annan omständighet, som även bör berättiga till högre pris på potatis, är, att, såsom också produktionskommittén framhållit, potatisodlingen per arealenhet giver en mycket större avkastning än våra sädesslag. Enligt produktionskommitténs utlåtande ger potatisen $2\frac{1}{2}$ gång mera näring per areal än brödsåd, och då är det alldeles tydligt, att man under sådana knapphetens tider som de närvarande bör uppmuntra odlingen av en sådan växt framför andra odlingsväxter. Och då potatisen är så viktig för folkhushållningen i dessa tider, så anser jag, att det är berättigat att åsätta något högre pris för denna vara. Helst som verkställda undersökningar visat, att potatisen giver så mycket mera näring, än de flesta andra odlingsväxter.

Nu kan det möjligen invändas, att det i år icke kommer att odlas mera potatis, om priset sättes i 12 kronor eller 10 kronor 50 öre per 100 kilogram. Det kan visserligen i och för sig vara sant, men jag tror icke, att skörderresultatet då kanske blir detsamma, ty avkastningen är icke bara beroende av arealen eller de gödningsämnen, man kan giva densamma, utan potatisodlingen är i likhet med andra rotfrukter beroende av den skötsel, som man kan giva den under växttiden t. ex. genom hästhackning och handhackning m. m., och detta är förenat med mycket arbete och kostar penningar. Man torde få erkänna, att i regel potatisodlingen icke ägnas den rationella vård och skötsel, som borde tillkomma densamma. Om potatisodlingen skulle giva något överskott utover vad som behöves direkt för folkhushållningen, så borde någon del därav kunna användas till utfodring av svinstammen. Denna fråga har en särskild betydelse i dessa tider, då man lider brist på ett så viktigt näringsämne som fett.

När undertecknad jämte en annan medlemmotionär i början av riksdagen väckte motioner om höjning av nuvarande minimipriser å brödsåd och potatis, så har sedan produktionskommitténs beräkningar visat att produktionspriset på brödsåd på grund av brist på konstgödsel m. m. är något högre, men på potatis något lägre än vi föreslagit. Nu har utskottet med undantag av potatis följt produktionskommitténs förslag.

Jag har därför intet annat förslag att framställa än om bifall till utskottets förslag med det tillägg, som innefattas i den reservation, som är avgiven av herr Fahlén m. fl. Då produktionskostnaderna äro något högre även under normala förhållanden i Norrland än på andra håll, så anser jag det icke vara mera än berättigat, om minimipriserna under dessa tider där sättas något högre på dessa varor.

Ang. minimipris å brödsäd
m. m.

(Forts.)

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med det tillägg, som innefattas i den reservation, som avgivits av herr Fahlén m. fl.

Som flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, men tiden var långt framskriden, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

§ 22.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Norman*, nr 401, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 290, med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.;

herrar *Magnusson* i Tumhult och *Räf*, nr 402, i anledning av samma proposition; samt

herr *Hildebrand*, nr 403, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande omläggning av första kammarens sammanläggning.

Ifrågavarande motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.29 e. m.

In fidem
Per Cronvall.